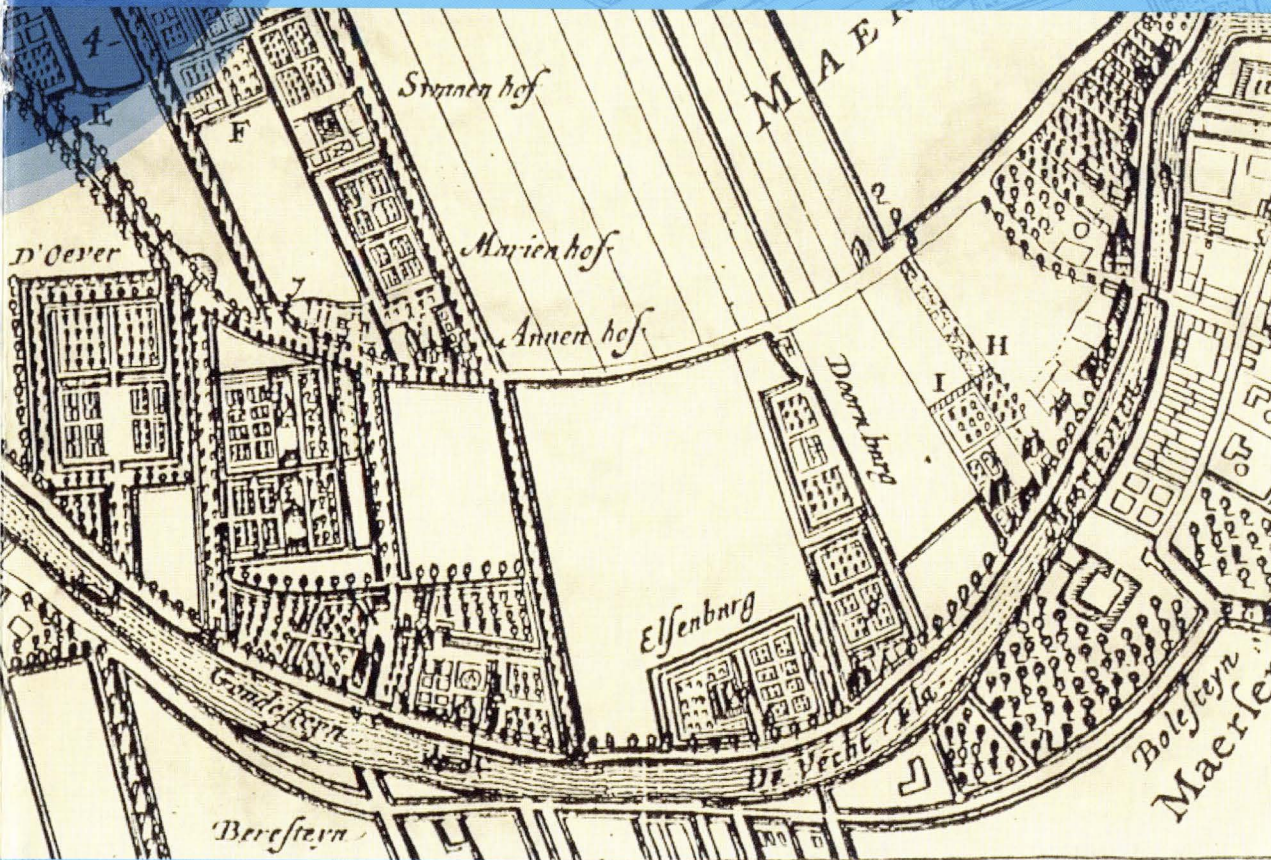

jaargang 45
nr. 2 - 2018

PERIODIEK

Historische Kring Maarssen

Met o.a.:

Kindertransporten
vanuit Maarssen
1944-45

Jenny Hogenhout
en een droevige
bevrijding in mei
1945

Natuur voor
Recreatie

Voor erkend scharrelvees

**Slagerij
Dorresteyn**
sinds 1882

Nassastraat 4
Tel. 0346 - 561219
Maarssen

**RADIO - T.V.
ELECTR. HUISHOUDELIJK**
+ VOORDEEL + VAKMANSCHAP
+ KWIEKE SERVICE

radio en t.v. speciaalzaak

elektron

Nassastraat 9-11,
3601 BA Maarssen
telefoon: 0346-562081

Bij ons is iedereen welkom
waar de fiets ook vandaan komt.

Nassastraat 99, Maarssen
Telefoon: 0346-760760

info@honigtweewielerspecialist.nl
www.honigtweewielerspecialist.nl

f VOLG ONS OP FACEBOOK
WWW.FACEBOOK.COM/HONIGTWEEWIELERSPECIALIST

VAN VREDENDAAL & ZN

aannemersbedrijf restauratiewerken

anno 1911

Harmonieweg 1 3603 BN Maarssen

info@vanvredendaalenzn.nl 0346 561 356
www.vanvredendaalenzn.nl 06 12 961 465

Voor informatie en contact met HKM:

Website www.historischekringmaarsssen.nl en e-mail: secretaris@historischekringmaarsssen.nl

Bestuur:

Michel van Schaik, voorzitter
Ron Moers, vicevoorzitter
Arie van Ginkel, secretaris
Postbus 90, 3600 AB Maarssen, tel.: 0346-564168,
e-mail: secretaris@historischekringmaarsssen.nl
Ronald van Tongeren, penningmeester
Tineke Barneveld, Hans van Bommel, Henk Blaauw,
Bert de Ruiter, Jan Simonis, Ria Tijhuis.

Leden van verdienste:

drs. W. Smits (10-02-1994), mevr. A.P. van Haaften
(26-02-2015), mevr. R. Tijhuis (10-03-2016)

Ereleden:

Mevr. G.M. Willekes-van Putten (24-02-2000),
J.H. Sagel (22-02-2001), B. de Ruiter (21-02-2002),
Mevr. M.C. Hatzmann-Scheltema (23-02-2006),
B. Visschedijk (26-02-2009), Mevr. A. Wolters-Dekkers
(03-03-2011), A. de Zwart (03-03-2011), H. Blaauw
(06-03-2014)

Redactie Periodiek:

Jan Simonis (voorzitter), Arjan van Wee (secretaris), Piet
Gentenaar, Nelleke Hendrikse, Bert de Ruiter, Ria Tijhuis.
Kopij zenden aan: Bert de Ruiter, Nic. Maesstraat 6, 3601
DR Maarssen, tel.: 0346-563599, e-mail: bestuur3@historischekringmaarsssen.nl (ook verkoop losse nummers).

Lidmaatschap:

Het lidmaatschap kost € 14 per jaar. Opzeggen kan alleen
vóór het einde van het kalenderjaar. Voor meer informatie
en aanmelden als lid van de Kring zie de website of neem
contact op met Ronald van Tongeren, Wilhelminaweg
1a, 3603 CR Maarssen, tel.: 0346-556696, e-mail: penningmeester@historischekringmaarsssen.nl. Eventuele stortin-
gen op ons rekeningnummer NL93INGB0002907376
t.n.v. Penningmeester HKM.

Vormgeving en productie:

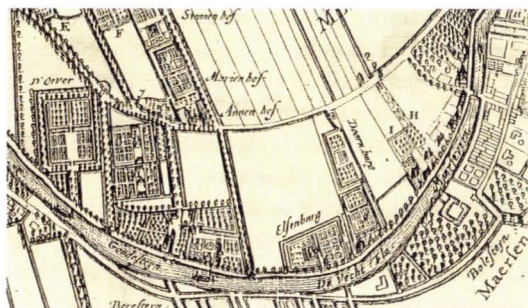
Topic Creatieve Communicatie, Wierden

Colofon en Inhoud	43
Kringnieuws	44
Kindertransporten vanuit Maarssen 1944-45	45
De wandeling van De Pijper in 1916, een terugblik	
Deel 4	50
Kunst uit de Vechtstreek Deel 2	52
Algemene Verordening Gegevensbescherming	56
Jenny Hogenhout en een droevige bevrijding in mei 1945	57
Het ontstaan en de ontwikkeling van de Bethunepolder Deel 3	63
Herinneringen aan... Onze jeugd in slagerij Kroes	69
Vastlegging gemeentegrenzen 1812 en 1818	71
Nieuwe boeken in de bibliotheek van de HKM	76
Uit de Oude Schoenendoos Deel 74	78

OP DE COVER

PERIODIEK

Een uitsnede van een kaart uit 1660 van "Een klein gedeelte van de Heerlijkeit van MAERSEVEEN"

Kringnieuws

Het overnemen van artikelen zonder toestemming van de redactie is verboden.

De inhoud van de artikelen is voor verantwoording van de auteur. U kunt kopij voor het volgende nummer inleveren vóór 1 juli 2018.

Programma HKM najaar 2018

De Kring is bij de volgende evenementen aanwezig:

Zaterdag 2 juni 2018: Jaarmarkt in Maarssen-Dorp.

Zaterdag 8 september 2018: Open Monumentendag.

Zaterdag 29 september 2018: Tienhoven Toont.

Zaterdag 27 oktober 2018: Piet Bakker-buitendag bij museum Vredegoed.

Zaterdag 3 november 2018: Vrijwilligersdag Bisonspoor.

Data van lezingen

Donderdag 4 oktober 2018: Op deze dag zal voor het eerst de Arie de Zwart-lezing plaatsvinden.

Luuc Kooijmans geeft de lezing met als onderwerp Johan Huydecoper en zijn familie. Kooijmans is de auteur van het boek *'Vriendschap. En de kunst van het overleven in de zeventiende en achttiende eeuw.'*

Geert Mak schreef over dit boek: 'Een voorbeeldige familiegeschiedenis, een juweel van een boek'. Donderdag 29 november 2018: Lezing van Marina Laméris over het Boerenerfgoed.

Alle lezingen beginnen om 20.00 uur.

Schenkingen

Van Cor Buist ontvingen we een provinciaal blad van Utrecht/jaargang 1884, twee USB-sticks met daarop veel foto's van nieuwe en vernieuwde wijken, een film over Maarssenbroek, diverse dia's en enkele documenten.

We ontvingen van Wim van Schaik zijn proefschrift 'Utrechtse dorpsbesturen in de periode 1780-1830' (met daarin onder andere aandacht voor het bestuur van Maarssen).

Van mevrouw Anneke de Zwart ontvingen we een ingelijste foto van de dubbele klapbrug aan de Kaatsbaan. Mevrouw Anneke van Tricht schonk ons plusminus tweeduizend dia's die haar man Nico van Tricht ooit heeft vertoond voor de Kring. Van de heer Russer ontvingen we zestien dia's van

Maarssen en omgeving. Bas Wiegeraad schonk ons diverse documenten en boeken. Alle schenkers wederom hartelijk dank.

De HKM-jaarvergadering van 8 maart 2018

De zaal in de Open Hof was vol, heel vol. Bij binnenkomst ontvingen de leden een prachtige, grote luchtfoto van de dorpskern van Maarssen, met dank aan Drukkerij Aan de Vecht.

Voorzitter Michel Van Schaik opende de vergadering, gaf een toelichting op het jaarverslag 2017 en bedankte alle vrijwilligers voor hun inzet. Ook meldde hij dat het ledental toegenomen was. Hij verzocht vervolgens om een minuut stilte om ons in 2017 overleden bestuurslid Arie de Zwart te gedenken. Daarna ging hij in op enkele nieuwe activiteiten uit het ruim gevulde activiteitenplan voor 2018. Penningmeester Ronald van Tongeren lichtte op basis van de stukken de financiële situatie van onze vereniging toe. In 2017 is een kleine 'winst' gemaakt. Hoewel voor het komende jaar een tekort begroot wordt, zijn wij financieel gezond en hebben wij voldoende kapitaalkracht om de toekomst met vertrouwen tegemoet te kunnen zien. Er is dan ook geen reden de contributie te verhogen. Op basis van het verslag van de kascontrole-commissie werd het voorstel tot decharge van de penningmeester met algemene stemmen aanvaard. Er waren geen tegenkandidaten voor de aftredende bestuursleden. Zij werden door de vergadering opnieuw benoemd. Vicevoorzitter Ron Moers gaf daarna een toelichting op het project Nieuwe Hollandse Waterlinie in het kader van mogelijke uitverkiezing hiervan tot Werelderfgoed. Hij beschreef de voorgenomen activiteiten: artikelen in tijdschriften, excursies, lezingen, enzovoort.

Na de pauze nam Hans van Bommel het woord en presenteerde met technische ondersteuning van Bert de Ruiters zijn lezing over de achtergronden van de straatnamen van Op Buuren, waarbij de aandacht onder andere ook uitging naar de Kininefabriek en de korenmolen De Hoop die ooit op dit terrein gevestigd waren. De voorzitter dankte ieder voor zijn bijdrage en aanwezigheid en sloot de vergadering. ●

Kindertransporten vanuit Maarssen

1944-45

Auteur: Wally Smits

*“Wie terugdenkt aan den hongertijd, denkt aan de centrale voedselvoorziening, aan de ondankbare en zware taak, die de organisatoren onder de leiding van de heer Zwaardemaker hebben verricht. Wij weten allen, dat hij zich met al zijn krachten, ja soms boven zijn krachten heeft ingespannen, om zonder voldoende middelen, nog iets ervan te maken. En dan het IKO dat ook op dit terrein zeer belangrijk en te waarden werk heeft gedaan. Ik weet en gij zult daarvan gehoord hebben, hoe de heeren van IKO zware tochten ondernamen voor verbetering van de voeding. Wij brengen hen allen hulde en dank”, aldus burgemeester Van Haselen in zijn openingsrede voor de nieuwe gemeenteraad van Maarssen op 7 december 1945.*¹⁾

Aan de heer Zwaardemaker, directeur van de toenmalige jamfabriek, is al aandacht besteed in mijn boekje over Maarssen in de Tweede Wereldoorlog, maar wat was het IKO?²⁾ Al in 1941 besloten de verschillende kerken in Nederland samen te werken in een poging om staande te blijven onder de Nazi-terreur. Gezamenlijk richtten zij een

organisatie op om zich beter te kunnen verweren: de Inter Kerkelijke Organisatie (IKO).³⁾ Omdat nogal wat organisaties werden verboden, pasten ze een slimigheidje toe: de naam werd veranderd in Inter Kerkelijk Overleg (zie afbeelding 1). En inderdaad, dit ‘Overleg’ is nooit verboden en probeerde, veelal zonder succes, maatregelen van de bezetter te voorkomen.

In het najaar van 1944 werd de voedselsituatie in het westen van Nederland nijpend. Het was zo schrijnend, dat op de zondag voor het kerstfeest van alle kansels de volgende boodschap werd voorgelezen: *“Na alles wat ons volk als gevolg van de bezetting geleden heeft, dreigt thans de zwaarste ramp: de ondergang door hongersnood. (...) onze kinderen zullen sterven, wanneer niet alle melk, voor hen bestemd, voor hen beschikbaar wordt gesteld; dat, wanneer het graan niet wordt gedorst, zelfs een weekrantsoen van één kilo in de westelijke provincies niet blijven kan; dat wanneer de aardappelen uit de productiegebieden niet naar het westen vervoerd kunnen worden, zelfs de huidige minimale toewijzing niet gehandhaafd kan worden (...).”*⁴⁾ Het bleef echter niet bij woorden. Er werd

De leden van het Maarssense IKO 1943/44.

Staaude v.l.n.r. W. Visé (evangelist, later dominee), Ds. C. Houtman (Gereformeerde Kerk), kapelaan N.J.M. Vendrik (R.K.-Kerk), J.C. van der Wal (Nederlands Hervormd ouderling), J. Anderson (veearts), T. Grootenboer (leraar openbare MULO en organisator uitzending ondervoede kinderen). Zittend v.l.n.r. R.C. Zwaardemaker (directeur jamfabriek en ‘oprichter’ Centrale Keuken), Ds. M. van der Klis (Christelijk Gereformeerd), kapelaan L.G. Kolks (R.K.Kerk) en burgemeester J. van Haselen. Archief Hans Sagel.

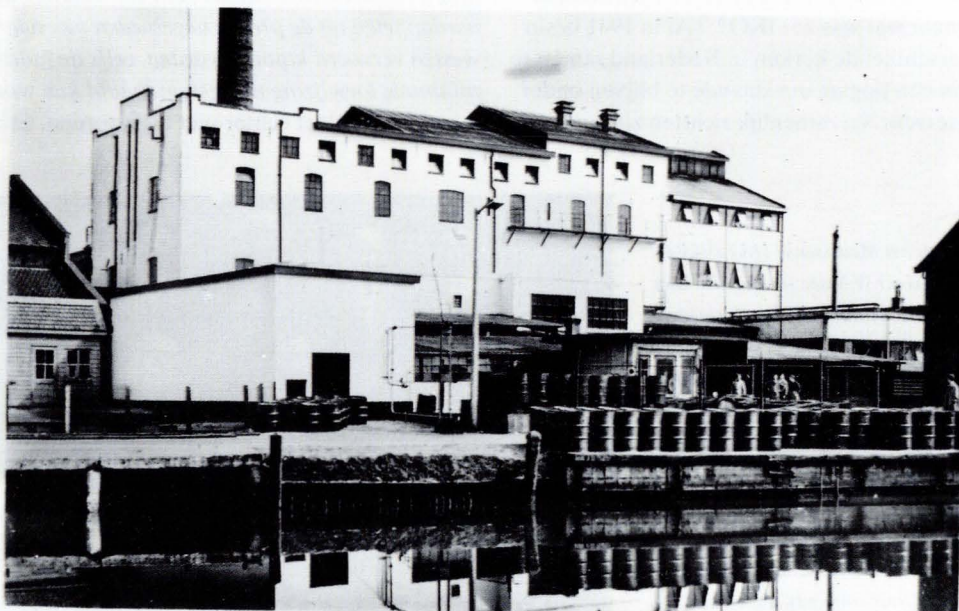

landelijk een speciaal bureau opgericht dat de voedselvoorziening naar het hongerende westen zou coördineren, het Inter Kerkelijk Bureau (IKB). Naar buiten toe gebruikte men de naam IKO. Deze instelling zou gedurende de winter voedseltransporten organiseren en later ook kindervervoer naar het noorden van het land, dit tot woede van de 'foute' Nederlandse Volksdienst. Het IKB wordt in het boven aangehaalde werk *'Onderdrukking en Verzet'* zelfs als de kroon op het verzetswerk van de kerken beschouwd.⁵⁾

Centrale Keuken en de aanvoer

Naar aanleiding van die zeer verslechterende voedselsituatie in het najaar van 1944 in het westen van het land, schaalde de heer Zwaardemaker de capaciteit van de Centrale Keuken, de 'Gaarkeuken' op (zie afbeelding 2). Door de vervoersbedrijven van Van Elst en Van Heezik werden grote hoeveelheden grondstoffen voor die keuken opgehaald, eerst uit de regio en later verder weg uit Friesland en Groningen (zie afbeelding 3 en 4). Van de zoon van Dorus Dekker, beurtvaarder

en chauffeur bij Van Heezik, hoorde ik dat zijn vader zoals zo velen, weinig praatte over deze tijd maar dat hij af en toe wel iets losliet (zie afbeelding 5, op pag. 48). In verband met beschietingen door Engelse jachtvliegtuigen werd 's nachts met gedoofde lichten gereden. Ook dan was de nachtelijke tocht nog gevaarlijk en menigmaal moesten de chauffeurs de vrachtwagen verlaten en dekking zoeken. Om zich toch nog een beetje te kunnen oriënteren in het donker ging de bijrijder, in dit geval Kees van Heezik, op het voorspatbord zitten en kon dan aanwijzingen geven over de te rijden route. Zoon Theo Dekker vertelde mij dat ze op één van die tochten in het pikdonker achterop een Duitse wagen reden. De militairen dachten aan een aanslag en sprongen met getrokken wapens de cabine in. Na het tonen van de speciale Ausweis die ze nodig hadden om 's nachts te mogen rijden, konden ze verder gaan. Het had ook anders kunnen aflopen. Een aantal keren namen ze op de heenweg een dertigtal kinderen mee, waarover hieronder meer. Dit legde nog meer druk op Dorus om dit soort ritten tot een goed einde

De Centrale Keuken was gevestigd in de Olieraffinaderij Zuilen (de Vetfabriek) langs de Vecht.

H. v. ELST & Zn., Maarssen
 - DIEPENDAALSCHEDIJK 10 -
 BODE van MAARSSSEN op UTRECHT

BESTELHUIS MAARSSSEN: Diependaalschedijk 10, Telef. 298
 Vertrek half 2 uur.

BESTELHUIS UTRECHT: Buurkerkhof 8, Telef. 12394
 Vertrek 's avonds 6 uur.

MAARSSSEN, *Octob* 1944

NOTA voor *Rekening Kring Kaarssen*
 Debet aan H. VAN ELST & Zn.

	Zegel	0	10
<i>Octob</i>			
<i>14 3500 kg groene erwten</i>			
<i>gehaald te Engel Nibbom</i>			
<i>Van: Loop L. B. Kaarssen</i>			
			<i>152 =</i>

kas 24/10

geboekt

Van Elst haalt 3500 kg groene erwten. Bron RHCVV.
 Gemeentearchief Maarssen 1939-1957. Inv. nr. 716.

te brengen. Ik durf hier te stellen dat zonder de tochten van deze 'helden' het sterftcijfer onder de Maarssense bevolking nog veel hoger zou zijn uitgevallen dan het al was.

Adriaan Willekes

Bij het bezoek aan de in 1945 12-jarige Adriaan Willekes, toen wonend aan de Emmaweg 35, vertelde hij mij dat hij nu pas, na al die jaren, het hele plaatje begreep. Hij zag in dat achter zijn transport naar Joure in februari 1945 een hele organisatie zat. Namens het IKB deden meester Grootenboer en kapelaan Vendrik de selectie van de kinderen en maakten een lijst. Adriaan zat met zijn slechts 27 kilo ruim onder de norm van 30 kilo om voor uitzending naar het noorden in aanmerking te komen, evenals zijn neef Sjef Radings. Maar dat gaf nog geen garantie dat hij mee mocht. Vervolgens

2 X DAAGSCHE AUTO- EN MOTORBOOTDIENSTEN
JOH. VAN HEEZIK

HOOFDKANTOOR MAARSSSEN: Emmaweg 59, Telefoon(61).
 KANTOOR AMSTERDAM: Singel 463, Telef. 43013 en 49282

MAARSSSEN, *6 Febr* 1945

Centrale Keukens
Veeboerhoek

Debet aan JOH. VAN HEEZIK

	Zegel	0	10
<i>19/6 een vracht afgehaald</i>			
<i>in Utrecht by A. H. Ell</i>			
<i>en naar en verzorgd</i>			
<i>by Centrale Keukens</i>			
<i>Maarssen Diependaalschedijk</i>			
<i>Roemen en Koorsmecht</i>			
			<i>52 =</i>
<i>16/6 een vracht afgehaald</i>			
<i>in Utrecht by A. H. Ell</i>			
<i>W.M.J. en naar en verzorgd</i>			
<i>by Centrale Keukens Maarssen</i>			
<i>Diependaalschedijk Roemen en Koorsmecht</i>			
			<i>52 =</i>
			<i>Totaal 64 =</i>

Volgde Willekes
6/1/45

Van Heezik reed voor de Centrale Keukens en nam in februari/maart 1945 op de heenweg naar het noorden ondervoede kinderen mee.

volgde de 'keuring' door zuster Helweg, niet in het door de Duitsers bezette Groene Kruisgebouw aan de Gaslaan, maar in het buitenhuis Herteveld. Deze keuring bestond uit het meten van het gewicht, controle op luizen en vlooiën en tevens controle op rabiës. Hij kwam door de keuring en mocht in februari als één van de eerste dertig kinderen met Dorus richting Joure rijden. Natuurlijk vond die tocht 's nachts plaats. Onderweg moesten ze geregeld de vrachtwagen, waarin voor het gemak stro op de vloer was gelegd, verlaten omdat er door geallieerde jachtvliegtuigen duikvluchten werden uitgevoerd. Ook moest geregeld gestopt worden om de houtgasgenerator bij te vullen. Aangekomen in Joure werd hij ondergebracht bij boer Johannes de Jong, een neef van de directeur van Douwe Egberts. De gang naar Joure was dus niet geheel toevallig. Ook het IKB was

Dorus Dekker, middelste van de drie mannen, naast zijn vrachtauto van Van Heezik bij de Vetfabriek, Oostwaard 11 te Maarssen. De foto is na de oorlog gemaakt, rond 1950. Archief Theo Dekker.

afhankelijk van relaties in het noorden. Hoewel hij in het begin moeite had om zijn roggebrood en kaas binnen te houden, ging dat na verloop van korte tijd steeds beter en sterkte hij al snel aan. Na enige tijd probeerde hij zich nuttig te maken door melken te leren en leerde hij ook roeien, zodat hij voor de ook op de boerderij aanwezige onderduikers brieven kon rondbrengen. Al op 15 april werd Joure bevrijd, maar het zou nog tot augustus duren voordat hij met het transportbedrijf De Libra uit Joure weer naar Maarssen werd teruggebracht.

Jo(op) Renes-De Nijs

Negen jaar was ze, Jopie Renes-De Nijs, toen ze in maart 1945 met Dorus Dekker op transport ging naar het Drentse Barger-Oosterveld, volgens haar een katholieke enclave in Drenthe. Ze vertrok met dertig andere kinderen vanaf Van Heezik aan de Emmaweg. Hoewel het geheel erg chaotisch op

haar overkwam, bleek al pratend dat het toch wel georganiseerd was. Ook zij, wonend aan de Termeerweg, voldeed aan de criteria voor uitzending. Op mijn vraag hoe veel ze woog, antwoordde ze alleen maar: *"Ik at niet eens meer"*. Aangezien ik in het gemeentearchief een afrekening van het IKO vond voor het maken van maar liefst 7998 porties voedsel voor 'kinderen', vroeg ik Jo of er vanuit de kerk ook voedsel verstrekt werd. Ze herinnerde zich dat ze in het toenmalige Concordia aan een lange tafel met veel kinderen te eten kreeg. Ik neem aan dat het IKO dat regelmatig deed gezien de enorme hoeveelheid porties, die voor een dubbelkje per liter verkocht werden (zie afbeelding 6). Maar zelfs deze inspanning was niet genoeg om de kinderen van ernstige verzwakking door ondervoeding, zo niet van de hongerdood te redden. Jo en velen met haar, moesten toch naar het noorden. Op een kind kwam het geheel natuurlijk

17 September 49

Centrale-Kuiken
Maarsse.

Inter Merkelijk Overleg "I.K.O."

to

Maarsse

Centrale-Kuiken.

Gekookt voor kinderen.

7998 liter	a	0.10 p.ltr.	799.80
hiervoor gebruikt van de G.K.			
220 kg. peulvruchten.	28.50	1	62.70.
47 kg. aardappelmeel.	110.--	1	51.70
52 kg. zout.	17.--	1	3.84.
40 kg. uien.	15.--	1	6.--.
759kg. aardappelen.	10.--	1	75.90.

1004 98

Rekening van het IKO voor maar liefst 7998 liter voedsel voor kinderen. Bron RHCVV. Gemeentearchief Maarssen 1939-1957. Inv. nr. 718.

familie Schoenmakers aan de Sint Gerardusstraat. Hier zou ze tot ver na de bevrijding blijven. Erg blij was ze toen na de bevrijding de Maarssense familie Verkuil, die familie had in Drenthe, langskwam en de kinderen trakteerde op chocoladerepen. Uiteindelijk ging Jo weer aangesterkt naar Maarssen terug. Ook dit kwam op haar zeer verwarrend over. Ze kwam om 12.00 uur uit school en om 13.30 uur zat ze al in een bus van het Rode Kruis richting Maarssen. In Maarssen werden ze bij Broere in de Breedstraat uit de bus gezet, zonder dat er ouders stonden te wachten. Het had

nogal vreemd over, "Je kreeg 's middags bericht dat je meekon en 's avonds ging je al". Op de vloer van de vrachtwagen lag stro en we kregen er ook dekens bij tegen de kou. Van de heer Zwaardemaker kregen zij brood mee voor onderweg. Ook tijdens deze rit moest geregeld gestopt worden en vooral bij de beruchte IJsselbrug, waar iedere passant werd aangehouden, werd het spannend. Iedereen moest de vrachtwagen uit en de wagen werd minutieus doorzocht. Jo hoopte stiekem dat ze teruggestuurd zouden worden; ze had nu al heimwee. Ze mochten echter toch door en in de ochtend kwamen ze aan in Barger-Oosterwold. Daar stond op het plein voor de katholieke kerk een kapelaan met een lijst met adressen en de kinderen werden op afroep opgehaald door hun gastgezin. Jo had pech: haar gastgezin had liever een ouder meisje. Na één nacht ging ze naar een ander gezin, waar ze ook niet echt welkom was en na deze frustrerende ervaring vroeg Rietje Ekelschot, die met hetzelfde transport was meegekomen, of ze niet bij haar gezin wilde komen want die wilden er nog wel een meisje bij. Zo belandde ze, na overleg met de kapelaan, bij de kinderloze

zelfs nog ongelukkiger kunnen gaan. Haar ouders hadden net op het hoofdkwartier van het Militair Gezag in Haarzuilens een verklaring gehaald dat hun fiets (een tandem) legaal was en wilden de dag erop naar Drenthe fietsen om hun kind op te halen. Jopie kwam dus net op tijd thuis.

Weinig, te weinig aandacht zelfs, is er na de oorlog geschonken aan deze vervoerders en met name de chauffeurs die veelal 's nachts op pad waren om Maarssen te bevoorraden. We kunnen stellen dat het IKO en de transportbedrijven van Van Elst en Van Heezik een cruciale rol hebben gespeeld tijdens de hongerwinter. Dankzij hun inspanningen hebben vele kinderen de oorlog overleefd. ●

Noten

1. RHCVV. Gemeentearchief Maarssen 1939-1957. Inv. nr. 1.
2. Smits, V. (1990). *Maarssen 1940-1945*. p. 143 e.v.
3. Voor toelichting op het IKO: Sagel, Hans (2011). Uit de Oude Schoenendoos nr. 46. In: *Periodiek HKM*, jrg. 38, nr. 2. Met dank aan Hans Sagel voor de verstrekte gegevens.
- 4/5. Kleijn, F. *Onderdrukking en Verzet, Nederland in oorlogstijd*. Arnhem, Amsterdam z.j., p. 469.

Het weiland van Van Eck met zicht op de Kerkweg, Richmond (links), de villa van de notaris (midden) en Buitenlust (rechts). Archief HKM.

Afbraak van de Rabobank. Op de achtergrond villa "Honk". Foto Ria Tijhuis, 09-09-2017

De wandeling van De Pijper

in 1916, een terugblik Deel 4

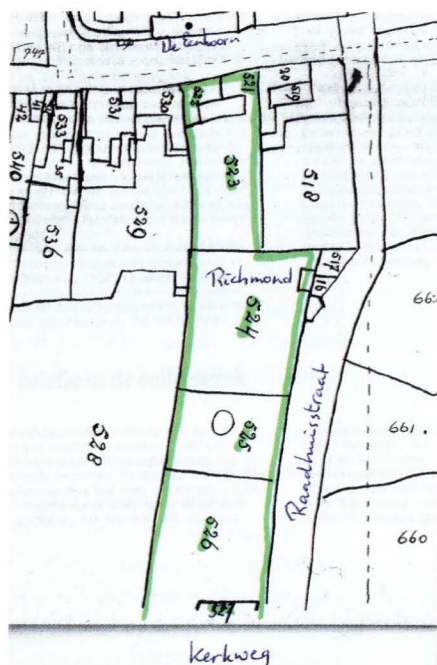
.....
Auteur: Ria Tijhuis

We volgen De Pijper bij zijn wandeling over de Kerkweg. Rechts naast het kerkje (nr. 10) staat Huize Richmond, een huis met een lange en rijke geschiedenis. Tot in ieder geval de jaren zeventig heeft het huis nog een gevelsteen met het jaartal 1776. Richmond wordt dan een buitenplaats genoemd en op het kadastrale kaartje uit 1830 (zie jaargang 5, 1978, nummer 1) is te zien hoe groot dit buiten dan is. Het bestaat uit een aantal 'heerenhuisinge', op het kaartje weergegeven met de nummers 521 (nu Telkamp) tot en met 527. In de beginjaren wordt het huis voornamelijk bewoond door Sefardische, d.w.z. Portugees-Joodse families uit Amsterdam, onder meer door de schatrijke familie Teixeira de Mattos. Maar de meest illustere bewoner was Immanuel Capadose (1751-1820) uit Amsterdam, lid van de Sefardische gemeenschap aldaar. Hij werd bekend als geneesheer van stadhouder Willem V. In 1821 koopt Steph. Deeges, rentenier en wonend op Vecht en Daal, de buitenplaats van de familie Teixeira de Mattos. Vecht en Daal was een buitenplaats rechts van apotheek Vechtevoort, hier liggen nu de straten Emmaweg en Julianaweg. Op 1 mei 1826 koopt de gemeente 'de Heerenhuisinge en annexe gebouwen met een gedeelte van den tuin tot aan het einde van het Erf der Portugeesche Joodsche Kerk van de Buitenplaats Richmond, staande en gelegen aan de Breedstraat of Kerkweg (...)' In 1844 heeft Maarssenbroek met 139 bewoners haar eigen gemeentebestuur, maar de burgemeester, Tissot van Patot, woont op Richmond in de gemeente Maarssen. Rond 1925 bewoont de familie Plomp het huis. Dochter Hubertine trouwt in dat jaar met architect Wybren Wijnstra, die vele huizen in Maarssen zal bouwen. Daarna woont er onder andere de bekende katholieke advocaat, bestuurder en politicus Dr. Th. van Schaik. Tegenwoordig heeft het pand een kantoorfunctie.

Op de andere hoek van de Raadhuisstraat stond het woonhuis van notaris Nieuwenhuyzen. Later is de Boerenleenbank in dit pand gevestigd. In 1977 wordt het gesloopt en wordt op deze plaats de Rabobank gebouwd. In februari 2017 is de bank verhuisd naar

het pand van voorheen kapsalon Agterberg aan de Breedstraat en is het gebouw aan de Kerkweg in het najaar gesloopt. Op het terrein verrijzen nu vier woonhuizen. Aan de overkant op nummer 31 staat het huis 'Buitenlust', waar zich het slotklooster bevond, waarover in het vorige periodiek een artikel is gepubliceerd.

Een volgend interessant pand is de witte villa, met de naam 'Honk', op hoek van de Kerkweg en de Emmaweg. De gevel van dit pand, dat bewoond werd door verschillende Maarssense huisartsen, is op meerdere plaatsen versierd met groene, geglazuurde bakstenen en de meeste bovenlichten boven de vrij grote vensters zijn voorzien van glas in lood. Dit zijn stijlkenmerken die behoren bij de Jugendstil/Art Nouveau architectuur (± 1895-1910). We beëindigen onze wandeling bij de Nederlandse Hervormde Kerk, met de 12e-eeuwse toren, Maarssens oudste monument.

De huizen langs de Vecht

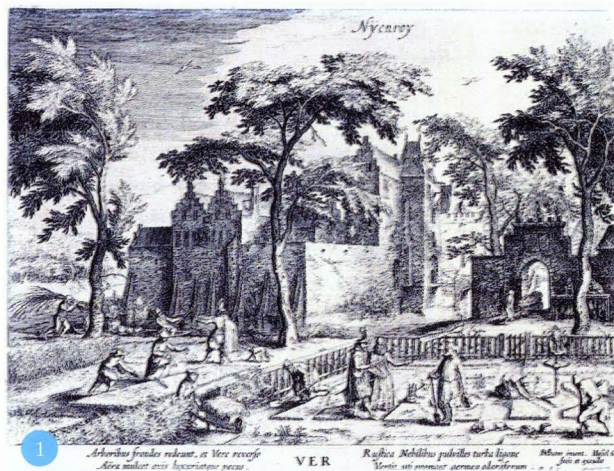
Auteur: Jaap Versteegh

Al eeuwen wordt de Vechtstreek geprezen om zijn schoonheid, niet alleen vanwege de mooie natuur, maar ook om de mooie huizen die men er kan vinden. In de loop van de tijd hebben diverse kunstenaars zich door veel van deze prachtige bouwwerken laten inspireren. Dat begon al rond 1600 met Hessel Gerritsz en zette zich voort in de daarna komende eeuwen met kunstenaars als Roelant en Geertruyd Roghman, Jacobus Storck, Jan van der Heyden, Daniel Stoopendaal en Petrus Josephus Lutgers.

Nijenrode

Hessel Gerritsz (1581-1632) wordt wel gezien als een van de belangrijkste Nederlandse cartografen van de zeventiende eeuw. Hij begon in Alkmaar als leerling van de fameuze Willem Blaeu, die tien jaar ouder was. Veel van zijn gravures en kaarten werden in de atlassen van Blaeu, Janssonius en anderen opgenomen. In verband met kunst uit de Vechtstreek zijn echter vooral zijn verbeeldingen van de vier jaargetijden rond het kasteel Nijenrode bij Breukelen interessant. Deze prenten, gemaakt rond 1610, zijn gedetailleerde etsen naar David Vinckeboons, voorzien van onderschriften in het Latijn. Er is van alles op te zien. Er worden werkzaamheden verricht, mensen lopen door de omringende tuin, het is een levendig geheel daar rond kasteel Nijenrode (zie afbeelding 1).

Dit kasteel, dat dateert uit de dertiende eeuw, was ook het onderwerp in een aantal schilderijen van Jacobus Storck (1641-1692). Als schilder specialiseerde hij zich in rivier- en stadsgezichten, vrijwel steeds met schepen op de voorgrond (zie afbeelding 2). Storck maakte deel uit van een kunstenaarsgezin. Hij was de middelste van drie zonen van de kunstschilder Jan Jansz Sturck, wiens naam later werd veranderd in Storck. Van de oudste zoon Johannes (circa 1630-1673) zijn, voor zover bekend, geen werken bewaard gebleven. De

Hessel Gerritsz naar David Vinckeboons. 'Nijenrode'.

jongste zoon was Abraham Storck (1644-1708). Deze was evenals Jacobus marineschilder en met hem deelde hij een voorkeur voor het weergeven van schepen. Van deze twee broers wordt het werk van de jongste het hoogst aangeslagen, zoals blijkt uit de opmerking van schilder en biograaf Arnold Houbraken (1660-1719), die in zijn werk 'De groote schouburgh der Nederlantsche konst-schilders en schilderessen' uit 1718 in zijn tekst over Abraham ook diens oudere broer Jacobus vermeldt met de tekst: 'Deze had ook een Broeder die Rynggezigten en binnenlandsche vaartuygen schilderde, dog zoo konstig niet.' Toch worden de schilderijen van Jacobus Storck tot op heden redelijk gewaardeerd, ook in het buitenland. Bij veilinghuis Bukowskis in Stockholm werd in de zomer van 2017 nog een schilderij van Jacobus Storck, voorstellende kasteel Nijenrode gezien vanuit het zuidoosten, verkocht voor € 35.000,-.

Broer en zus Roghman

De Amsterdamse schilder en graficus Roelant Roghman (1627-1692) kwam eveneens uit een kunstenaarsfamilie. Hij was een zoon van de

graveur Henrick Lambertsz. Roghman en Maria Jacobs Savery. Zijn moeder kwam uit de kunstenaarsfamilie Savery. Roelant Roghman werd opgeleid door zijn beroemde oudoom Roelant Savery, hofschilder van de keizers van het Heilige Roomse Rijk Rudolf II en Matthias, die van hun residentie in Praag een centrum van maniëristische kunst hadden gemaakt. Roelant Roghman zou ook bij Rembrandt in de leer zijn geweest, maar bewijs daarvoor ontbreekt. Volgens de eerdergenoemde Arnold Houbraken waren Rembrandt en Roghman wel goede vrienden. Bij het grote publiek werd Roghman bekend door een reeks van ca. 200 prenten van kastelen en buitenplaatsen in Holland en Utrecht (1646-1647). In 1990 verscheen een mooi boek getiteld 'De kasteeltekeningen van Roelant Roghman' door Wouter Th. Kloek, oud-conservator van het Rijksmuseum. Maar Roelant Roghman was tevens een zeer bekwaam etser. Samen met zijn zuster Geertruyd maakte hij een serie realistische landschapsprenten (ca. 1645-

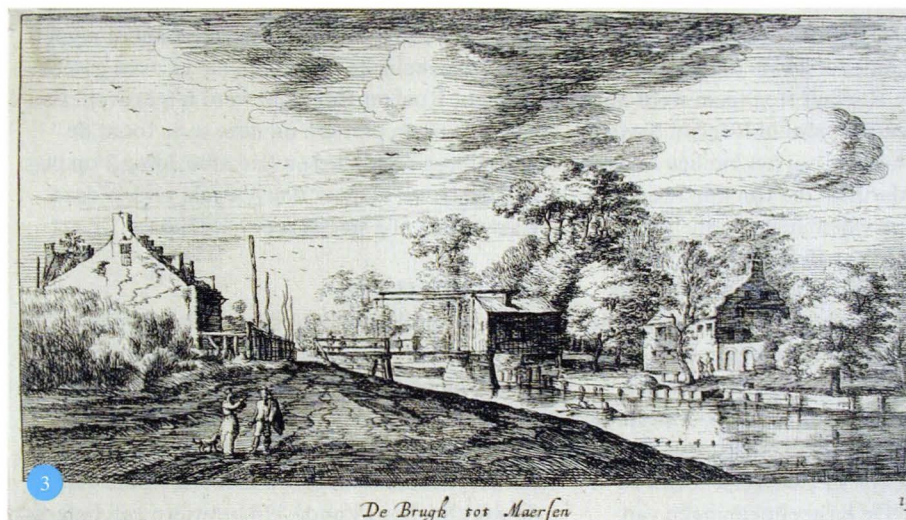
1648), die onder de titel 'Plaisante Landschappen ofte vermakelijke Gesichten na 't Leven geteekent door Roelant Rogman' werd uitgegeven. Een van de leukste prenten uit deze serie toont de ophaalbrug bij Maarssen (zie afbeelding 3 op pag. 54). Alhoewel al meer dan 400 jaar oud, is deze voorstelling nog steeds zeer herkenbaar.

Jan van der Heyden

In dit gezelschap van schilders is Jan van der Heyden (1637-1712) een opvallende figuur, aangezien hij vooral bekend is als uitvinder. Terwijl zijn beroepsgenoten mooie schilderijen maakten en weinig geld verdienden, combineerde Van der Heyden het schilderen met een studie van de werktuigbouwkunde. Hij ontwierp een betere straatverlichting (1669) voor de stad Amsterdam. Het initiatief werd ook in andere steden nagevolgd, onder andere in Haarlem en Groningen. In 1673 ontving Jan van der Heyden 93 gulden van het stadsbestuur van Den Haag voor het ontwer-

Jacobus Storck. 'Gezicht op Nijenrode'.

Roelant Roghman. 'De brug tot Maerssen'.
Archief Galerie Pygmalion.

pen van de eerste Haagse straatlantaarn. Een andere uitvinding van Jan van der Heyden was de verbetering van de brandweerpomp in 1672. De burgemeesters van Amsterdam waren onder de indruk en in elk van de zestig wijken werd zo'n nieuwe spuit opgesteld. Jan van der Heyden kreeg in 1697 bezoek van tsaar Peter de Grote, die tevergeefs probeerde hem over te halen mee te gaan naar Rusland. De uitvinder verkocht hem wel een aantal brandspuiten à 385 gulden per stuk.

Als schilder had Jan van der Heyden een voorliefde voor stadsgezichten, vaak composities van verschillende stadsdelen, waarbij hij zijn architectonische kennis gebruikte. In deze werken blonk Van der Heyden uit door zijn technische beheersing van het perspectief. Ook zijn nauwkeurigheid in het schilderen van de planten en struiken of de stenen muren, waarvan de voegen minutieus zijn bestudeerd, en waarbij hij mogelijk gebruik maakte van stempels om sneller te kunnen werken, geven zijn werk een bijzondere waarde. Deze werkwijze paste hij onder andere toe in zijn schilderijen van de buitenplaatsen Hertevelde en Goudestein bij Maarssen. Dat deze beide buitenplaatsen door Jan van der Heyden zijn geschilderd komt door de verwantschap van de eigenaren van de twee buitenplaatsen. Goudestein was, zoals bekend, in het bezit van de Amsterdamse burgemeestersfamilie Huydecoper, die via

de vrouwelijke lijn was geparenteerd aan Dirck van Zinnick. Deze Amsterdamse juwelier liet in navolging van zijn zwager Huydecoper eveneens een buitenplaats aan de Vecht bouwen, Hertevelde genaamd. Evenals Huydecoper liet ook hij dit huis schilderen door Jan van der Heyden. Dit schilderij van Hertevelde hangt momenteel in het Louvre in Parijs, maar er bestaat een prachtige kopie, geschilderd door Johannes Huibert Prins (1757-1806) die zich nog in een Nederlandse particuliere collectie bevindt (zie afbeelding 4).¹⁾ Dat de schilderijen van Van der Heyden internationaal nog steeds worden gewaardeerd, moge blijken uit het feit dat in 2011 bij Sotheby's in New York één van zijn olieverfschilderijen werd verkocht voor \$ 158.000,-. Het was nota bene een gezicht op de buitenplaats Goudestein!

De Zegepraalende Vecht

Niettegenstaande deze fraaie schilderijen heeft de Vechtstreek zijn bekendheid als het mooie gebied waar veel rijke kooplieden uit Amsterdam hun buitens en heerlijkheden lieten bouwen vooral te danken aan 'De Zegepraalende Vecht'. In dit boekwerk uit 1719, bestaande uit 102 gravures vervaardigd door Daniël Stopendaal (1672-1726), worden meerdere buitenplaatsen uit de Vechtstreek in hun volle glorie getoond. In veel gevallen zijn ook de symmetrische tuinen met hun geschoren heggen en de imposante bijgebouwen

Johannes Huibert Prins naar Jan van der Heyden. 'Herteveld'.

afgebeeld. Het boekwerk werd goed verkocht en beleefde meerdere herdrukken. In 1790 was er een heruitgave onder de titel 'De Vechtstroom, van Utrecht tot Muyden verheerlijkt'. Een heruitgave in 1807 vond plaats in het verzamelwerk 'Hollandsche Arkadia'. In de tweede helft van de twintigste eeuw volgde nog minstens tweemaal een heruitgave. De populariteit van Stopendaals prenten wordt nog eens onderstreept door de vele kopieën die er in de loop der jaren van zijn gemaakt, niet alleen in Nederland, maar ook in het buitenland met onderschriften in het Engels, Frans en Duits.

P.J. Lutgers

Enigszins vergelijkbaar met 'De Zegepraalende Vecht' is het in 1836 uitgegeven boek 'Gezichten aan de rivier de Vecht' met een serie topografi-

sche litho's door P.J. Lutgers, voorstellende de buitenplaatsen en dorpen van Nederhorst den Berg tot aan Zuilen. De tekenmeester, schilder en lithograaf Petrus Johannes Lutgers (1808-1874), wonende in Loenen aan de Vecht, was als landschapsschilder gespecialiseerd in riviergezichten. Naast zijn werk als uitvoerend kunstenaar gaf hij ook tekenlessen. Nicolaas Bastert was één van zijn leerlingen, evenals de kinderen Quarles van Ufford. Op Gunterstein, het kasteel van de familie Quarles, bevindt zich dan ook een mooie collectie werken van Lutgers. Hij had naam gemaakt met romantische vergezichten, al dan niet gefantaseerd met bergen en kerkjes in de verte. Onlangs heb ik nog een tweetal aquarellen van Lutgers ontdekt met voorstellingen van de Hervormde kerk in Maarssen. Zijn grootste faam verwierf Lutgers echter met aquarellen en schilderijen naar

*P.J. Lutgers.
'Groenevecht'.
Collectie Galerie
Pygmalion.*

bestaande buitenhuizen. Deze zette hij vervolgens om in steendrukken, welke hij liet bundelen tot prentenboeken, zoals het genoemde 'Gezichten aan de rivier de Vecht' (zie afbeelding 5). Later volgden nog vergelijkbare boeken van voornamelijk landhuizen en buitenplaatsen uit de regio's

Haarlem, Utrecht en Leiden, allemaal inspelend op hetzelfde gegeven; dat het aan het water zo mooi wonen is. ●

Noten

1. Met dank aan Steven de Clercq

Algemene Verordening Gegevensbescherming

Met ingang van 25 mei 2018 is de Algemene Verordening Gegevensbescherming (hierna: AVG) van toepassing in de Europese Unie.

De Wet bescherming persoonsgegevens geldt dan niet meer. Alle organisaties in Nederland moeten voldoen aan deze nieuwe privacywetgeving. Voor onze vereniging betekent dit dat we moeten vastleggen welke persoonsgegevens we bijhouden en verwerken, zoals bijvoorbeeld uw naam, adres en woonplaats, maar ook uw telefoonnummers, bankrekeningnummer en e-mailadres. Met deze gegevens dienen we, uiteraard zorgvuldig om te gaan door er onder andere voor te zorgen dat ze alleen worden gebruikt in het kader van uw lidmaatschap, zoals het kunnen versturen van de periodieken,

van een nota voor uw lidmaatschapsbijdrage, u attent te maken op een lezing of excursie, etc. Voor zover deze gegevens zijn vastgelegd op een computer of andere opslagplaats, of gebruikt worden op bijvoorbeeld onze website, moeten we ervoor zorgen dat deze IT-zaken goed beveiligd zijn. Als vereniging nemen we actief stappen om alles in het kader van deze nieuwe wet omtrent privacy uit te zoeken, te regelen en vast te leggen. Op onze website www.historischekringmaarsse.nl zullen we nadere informatie opnemen omtrent deze nieuwe wetgeving en wat dat voor onze vereniging betekent. ●

Jenny Hogenhout en een droevige bevrijding in mei 1945

.....
Auteur: Rob Franse

Daar stond ze, pas 21 jaar oud, bij het graf van haar held en verloofde Willem van der Kooij. Wim had 5 mei 1945 niet overleefd en was in het harnas gestorven. Emoties kwamen en gingen terwijl de saluutschoten van de mannen van de Binnenlandse Strijdkrachten wegstierven. Wim werd door zijn strijdmakkers met militaire eer begraven op de oude begraafplaats in Maarssen. Terechte eerbied voor een heldhaftig verzetsstrijder van wie zij nooit zou weten wat hij precies allemaal gedaan had. Wim hield uit veiligheids-overwegingen zijn mond altijd dicht zodat ieders veiligheid maximaal gewaarborgd zou zijn. Ze wist zelfs niet hoe hij gestorven was en wat zijn laatste woorden waren.

Haar gedachten gingen verder terug naar de tijd dat ze elkaar voor het eerst hadden ontmoet, nog geen twee jaar daarvoor. Ze werkten beiden in Utrecht en woonden allebei in Maarssen; hij aan de Kerkweg in de pastorie bij de kerk en zij met haar moeder op de Straatweg 116 onderaan de opgang naar de hoge brug. Van het station naar huis liepen ze met regelmaat samen een stuk op en spraken over zaken waar jonge mensen over spraken. Eerst over koetjes en kalfjes, maar later vertelde Wim ook over zijn diensttijd in 1940. Hij was trots op de prestaties die hij als onderdeel van een luchtverdedigingsbataljon had geleverd. Ergens in het vervolg van de gesprekken werd duidelijk dat hij nu in het verzet zat. Dat heeft hij uiteindelijk met de dood moeten bekopen...

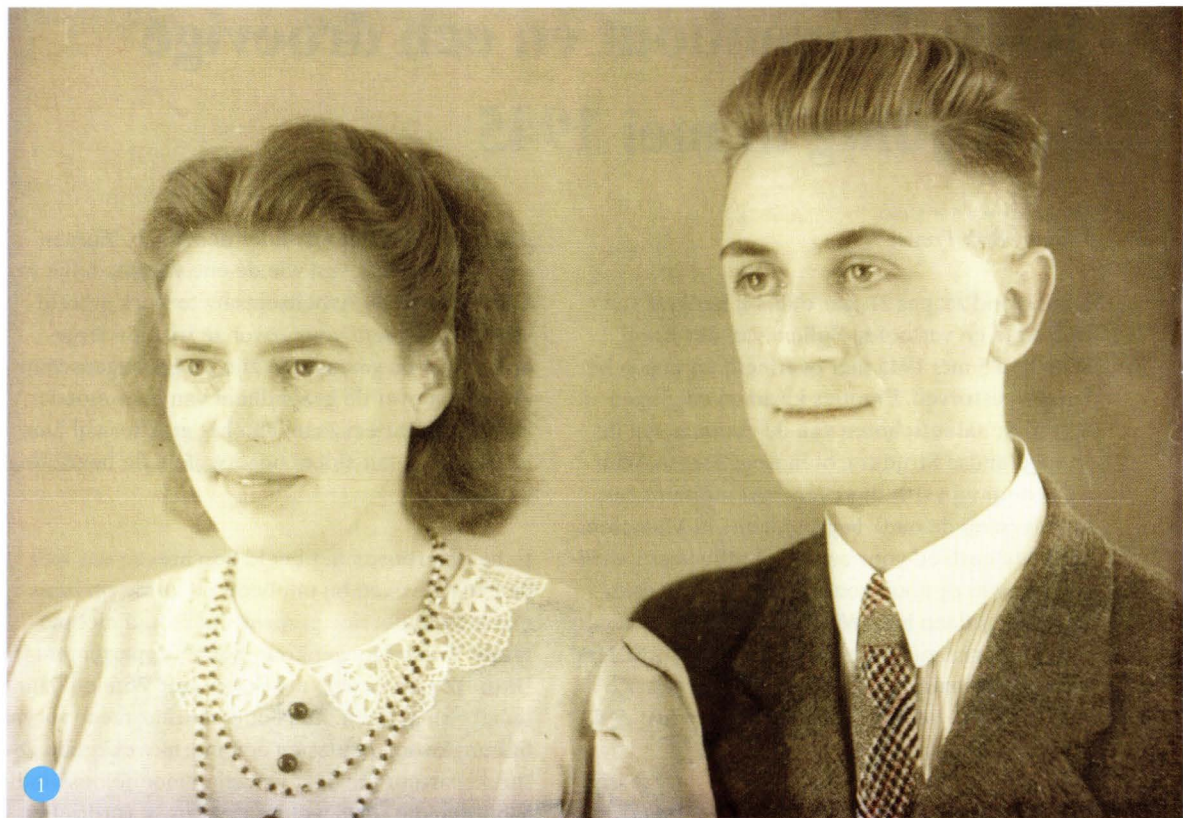
Wat was er in die amper twee jaar veel gebeurd. En wat hadden ze veel plannen. Ze wilden trouwen - op 15 juli 1944 hadden ze zich verloofd - en samen werken aan het wederopbouwen van Nederland (zie afbeelding 1 op pag. 58). Plannen die Wim nooit meer ten uitvoer zou kunnen brengen, plannen die voor haar ook even niet meer belangrijk waren en plannen die verdwenen

onder het verdriet en onder de zorgen. Zorgen over haar broers, van wie de ene vermoedelijk in Duitsland bij de Arbeitseinsatz te werk gesteld was en de andere voor zover ze wist, ondergedoken was na gevlucht te zijn uit gevangenschap en zorgen over de gezondheid van haar moeder. Zij stond daar eenzaam aan het graf, terwijl haar leeftijdsgenoten elders ongetwijfeld de bevrijding vierden.

Ik heb hierboven het beeld beschreven dat zich de laatste weken bij mij heeft gevormd op basis van het uitgebreide gesprek dat ik had met mevrouw Jenny Hoogenhout in haar appartement in Bilthoven en na vele artikelen over Wim en haar te hebben gelezen. Ze is oud en frêle, maar vooral buitengewoon helder en een indrukwekkende gesprekspartner die haar woorden moeiteloos vindt. Woorden die soms met nadruk, trots, verdriet en gepaste emotie worden uitgesproken; woorden in combinatie met een authentieke mimiek waardoor ik me moeiteloos in gedachten kan verplaatsen naar 1945.

Ze zou het zeker niet waarderen wanneer ik haar verhaal niet nauwkeurig zou weergeven. Netjes, zonder fouten, zonder ophef, eerlijk en met respect. Het is een verhaal van twee jonge mensen in het verzet en zeker ook een verhaal over de eer die haar - en vooral Wim via haar - nog altijd ten deel valt.

Jenny woonde met haar moeder en haar jongste broer op de Rijkstraatweg (nu Amsterdamse Straatweg) 116 in Maarssen in een twee-onder-een-kapwoning onder aan de oprit naar de hoge brug richting Utrecht. Haar vader, een oud-militair, was in 1936 overleden. Zij werkte voor de Algemene Transportonderneming in Utrecht. Voor de oorlog heette deze onderneming Van Gend & Loos, maar aangezien dat een Joodse naam was, werd deze gewijzigd in Algemene

Verlovingsfoto 15 juli 1944. Archief Jenny Hogenhout.

Transportonderneming. Dagelijks liep ze over de hoge brug naar het station aan de overkant van het kanaal. Het zal eind 1943 of begin 1944 geweest zijn dat ze op de terugweg in gesprek kwam met Wim van der Kooij. Hij woonde in de pastorie van de Nederlandse Hervormde kerk aan de Kerkweg. Zijn vader was dominee. Na verloop van tijd liepen zij met regelmaat samen naar huis en werd er over meer gepraat dan over koetjes en kalfjes. Wim vertelde over zijn tijd bij het 1e Regiment Luchtdoelartillerie. Twee dagen voorafgaand aan de Duitse inval werd hij als kanonnier naar de 163e batterij in Wassenaar gestuurd. Deze batterij haalde op 10 mei maar liefst zes Duitse vliegtuigen neer. Op 10 mei, de batterij was inmiddels verplaatst naar Hoek van Holland, kregen ze te horen dat Nederland capituleerde, waarna ze hun wapens onklaar maakten en in zee deponeerden. Sinds de herfst

van 1940 werkte hij als inspecteur bij de Spaarkas in Utrecht. Ook werd duidelijk, Jenny weet niet meer precies hoe, dat Wim 'iets' deed in het verzet. Waarschijnlijk heeft ze kort daarna zelf aan Wim gevraagd of zij ook iets kon doen. Het kan ook zijn dat het van beide kanten kwam. Veel wist ze niet, maar ze kende wel het probleem van onderduikers en hun noden.

Het is Wim geweest die haar vroeg te gaan solliciteren bij het distributiekantoor in Maarsse. Dat was de plek van onder andere de zo belangrijke voedselbonnen. Voedselbonnen die iedereen, dus ook onderduikers, nodig had om aan eten en drinken te komen. Alles was immers 'op de bon'. Bonnen kreeg je uitsluitend wanneer je een geldige stamkaart had. Onderduikers en een deel van de verzetsmensen hadden zo'n stamkaart niet, dus was het zaak om voor hen op een andere manier aan deze bonnen te komen.

Daar lag een deel van haar taak: het bemachtigen van bonnen. Zij 'regelde' de bonnen bij haar baas (Van de Hoek) en bracht ze op haar fiets, die niet gevorderd mocht worden omdat ze bij het distributiekantoor werkte, deels naar Wim en deels naar 'andere adressen'. En ze bracht vaak meer rond dan alleen verschillende soorten distributiebonnen. Ook 'krantjes' werden door haar rondgebracht.

Het lijkt misschien niet het meest sensationele verzetswerk, maar het was wel essentieel - zeker de distributiebonnen - om iedereen te laten overleven. Zonder risico was het zeker niet. Zo is de directeur van het distributiekantoor van Maarssen, de heer Van de Hoek, haar baas dus, in de oorlog door de bezetter opgepakt en gefusilleerd. Voor het in bezit hebben van één illegaal krantje kon je zelfs al de doodstraf krijgen. Meerdere keren is het ook bijna fout gegaan. Er kwam een keer iemand bij haar moeder langs om te vertellen dat op een zeker adres geen krantje meer geleverd moest worden omdat de bezetter het huis gevorderd had; een andere keer moest haar moeder snel voor haar gaan staan opdat de ingekwartierde soldaat in hun huis niet zou zien dat ze een stapel krantjes bij zich had. Die zaten in een speciaal door haar moeder op haar jurk genaaide zak, van dezelfde stof, voor op haar buik... Dan is er nog het verhaal van de treinreis. Op zeker moment vroeg Wim haar om naar Groningen te reizen om daar distributiebonnen op te halen. Naderhand lijkt het duidelijk dat het hier ging om een deel van de 133.450 bonnen die

langs het spoor. Gelukkig liep het goed af en kon zij in Maarssen de zo kostbare distributiebonnen overhandigen aan Wim.

Moeder was best boos geweest op Wim omdat hij haar dochter had betrokken bij het verzet. 'Wat doe je me aan', zou ze tegen Wim gezegd hebben. Het eerste wat ze deed was vaders oude legeruniform verbranden om geen argwaan te wekken. Toch was zij het die de zak op de jurk van haar dochter naaide voor de krantjes. Moeder regelde ook op verzoek van Wim twee fietsen voor twee Nederlands-Indische jongens die samen met Wim in het verzet zaten. Moeder had meer redenen om bezorgd te zijn. Haar ene zoon zat al drie jaar ergens in Duitsland in het kader van de Arbeits-einsatz en haar andere zoon was, als hoofd distributie van Loenen, gearresteerd. Hij was naar kamp Amersfoort gebracht en vervolgens te werk gesteld bij de stijfselfabriek in Utrecht waarna hij was ontsnapt.

Ondertussen vertelde Wim zo weinig mogelijk. Hij was 'koerier' bij het verzet. Zij was er die avond bij geweest toen Wim thuiskwam van een opdracht en enige tijd bewusteloos met het schuim op de mond op de grond was blijven liggen. Nadat hij was bijgekomen, hield hij toch de kiezen stijf op elkaar. Het was voor iedereen duidelijk dat het meer dan serieus was. Jenny vermoedt, maar weet het niet 100% zeker, dat Wim inmiddels sectiecommandant was en dat hij zijn koerierswerk had ingeruild voor het 'schatuiven van verkeerde elementen en zo nodig te handelen'...

Er waren natuurlijk ook mooie momenten ge-

*: De volgende dag, zondag 6 mei tussen 11 en 12 uur 's morgens,
: werd een aantal dode mannen uit de Vecht gehaald.*

de KP Noord had buitgemaakt bij een overval op drukkerij Hoitsema in Groningen. Het zou een spannende treinreis worden waarbij ze op de terugweg een hele stapel bonnen had verstopt in haar step-in. Toen er ook nog eens vliegtuigen van de geallieerden overkwamen, het alarm afging en er geschoten werd, moest de trein stoppen en verstopten alle passagiers zich in putjes

weest. Zo volgde ze samen met vijf andere dames, clandestien, bij dokter Hoekstra een EHBO-cursus, voor 'het geval dat'. En er waren bijvoorbeeld de keren dat Wim op de fiets terugkwam met flessen melk uit Maarssenbroek en eerst 'even bij haar langs kwam' om een fles half leeg te gieten in een kan om daarna de fles weer aan te vullen met water. Wim vertelde niet veel. Hij deed.

In het voorjaar van 1945 liep de oorlog ten einde. De LKP (Landelijke Knok Ploegen) waar Wim als verzetsman deel van uitmaakte als 'Koerier Top-LKP' was bij Koninklijk Besluit opgegaan in de BS (Binnenlandse Strijdkrachten). Op 4 mei kreeg hij van de plaatselijke leiding van de BS een opdracht die de volgende dag zijn laatste zou blijken te zijn...

De Duitse admiraal Von Friedeburg capituleerde op 4 mei 1945 namens de Duitse troepen in Noord-West Europa in Lüneburg voor de Britse veldmaarschalk Montgomery. Dat betekende niet dat alle Duitse soldaten daarvan onmiddellijk op de hoogte waren. Op vele plekken in Europa was het een chaotische situatie. Dat gold ook voor Maarssen en omstreken. De Canadese troepen waren nog niet gearriveerd en vele Duitse soldaten -vaak Georgiërs en Armeniërs- waren nog in het bezit van hun wapens én waren nog ingekwartierd bij Nederlandse gezinnen. Het was voor niemand duidelijk hoe deze Duitse soldaten zouden reageren en wat voor opdrachten ze van hogerhand wel of juist nog niet gekregen hadden. De leiding van de plaatselijke BS begreep dit goed en besloot daarom op 4 mei bevelen af te kondigen om de volgende dag strategische

locaties te bezetten. De groep waar Wim van der Kooij toe behoorde, kreeg als opdracht om in de buurt van het Haar-Rijnkanaal post te vatten om te voorkomen dat de dijken aldaar zouden worden opgeblazen. Daartoe waren ze met een bootje de Vecht overgestoken ter hoogte van het huidige Geesberge. Toen na verloop van tijd bleek dat er geen gevaar dreigde, besloot de groep zich rond 2 uur 's middags weer terug te trekken naar het uitgangspunt. Wat er vervolgens precies gebeurd is, zal nooit duidelijk worden. Ze kwamen een groep Duitse soldaten tegen die in eerste instantie niets deed. Daarop besloot een deel van de groep in het bootje te stappen. Halverwege de overtocht werd er toch op hen geschoten. Waarschijnlijk probeerde men dekking te zoeken in het bootje waarna dit kapseisde en de mannen, waaronder Wim, te water raakten en enkelen van hen verdronken vanwege hun zware bepakking, bewapening en kleding.

Dat alles werd trouwens pas de volgende dag duidelijk. Eerst werd gedacht dat hij gevangen genomen was maar mensen die de groep gevangen, een deel van de groep van Wim, hadden zien lopen over de Straatweg, hadden Wim daar

*De rouwstoet
voorafgegaan
door omfloerste
trom. Archief
HKM.*

niet bij gezien. Wim was 'zoek'. De volgende dag, zondag 6 mei tussen 11 en 12 uur 's morgens werd een aantal dode mannen uit de Vecht gehaald. Jenny was op dat moment thuis met haar moeder. Ze stond voor het raam te kijken naar Duitsers die afgemarcheerd werden toen iemand aan haar moeder kwam vertellen dat er mannen uit de Vecht gehaald waren. Zij wisten direct genoeg. Wim werd in eerste instantie samen met de andere gesneuvelden opgebaard in de aula van de algemene begraafplaats. Jenny is daar samen met haar zieke moeder heengegaan om vervolgens door te lopen naar het huis van zijn vader. Zijn vader was inmiddels met emeritaat en woonde aan de andere kant van de Vecht. Aldaar, na elkaar gecondoleerd te hebben, gaf zijn vader onverwacht aan Jenny de verlofingsring van Wim; een moment dat in haar geheugen gegrift staat, een moment van immens verdriet.

Op 7 mei maakte de commandant van de Nederlandse Binnenlandse Strijdkrachten te Maarssen en Maarsseveen bekend dat er de volgende dag gelegenheid zou zijn om te defileren voor de in de vrijheidssrijd gevallen. Dat kon in het 'Kerkgebouw der Nederlands Hervormde Evangelisatie' aan de Kerkweg. Er kwam een defilé voor Wim en voor nog vijf personen die op 5 mei waren omgekomen. De bevolking werd dringend verzocht zich vanaf dit moment tot na de begrafenis op 9 mei te onthouden van vreugdebetoen.

Op 9 mei 's middags vertrok de rouwstoet over de Kerkweg vanuit de Jeugdkerk (het gebouw waar nu uitvaartonderneming Snijders zit) en waar Wim inmiddels naartoe gebracht was, naar de Dorpskerk (NH kerk) en de daarachter gelegen begraafplaats (zie afbeelding 2). Indrukwekkend was het dat op dat moment een groep Canadese militairen passeerde, terwijl aan de andere kant van de weg een twintigtal Duitse militairen, stram in het gelid, de verzetsman saluerend een laatste groet bracht.

De familie Van der Kooij begroef hun jongste zoon. De leden van de NBS (Nederlandse Binnenlandse Strijdkrachten) vuurden saluutschoten af. De sinds 1943 in de pastorie ondergedoken Jodinnen (moeder en dochter Van Hasselt) waren er ook bij. Jenny stond er alleen en met oneindig verdriet, leegte en eenzaamheid. Wim had

de vrijheid duur betaald; net als velen van zijn maten. De overlevenden zouden nog een lange weg te gaan hebben om hun leven weer enigszins op orde te krijgen. Velen hadden zware verliezen geleden en flinke littekens opgelopen. Er was veel wat hersteld en weer opgebouwd moest worden. Ook Jenny zou dat gaan doen, ofschoon dat het laatste was waar ze mee bezig was toen ze terugliep naar huis, een huis waar Wim nooit meer langs zou komen.

Het huis was ook erg leeg met alleen Jenny en haar moeder. De oudste broer was na zijn vlucht eventjes thuis geweest waar zijn moeder hem had ontluisd waarna hij door zijn echtgenote uit Loenen was opgehaald. Maar waar hij nu was? Gelukkig kregen ze al snel bericht van de jongere broer. Hij was vrijgelaten uit de gevangenis in Berlijn (kennelijk had hij zich misdragen) en had te voet de reis naar Nederland ondernomen. Soms kreeg hij een korte lift, maar bij één van die liften werd hij ook nog eens beroofd van zijn laatste, schamele bezittingen. Uiteindelijk heeft hij Nederweert weten te bereiken, onder de luis en met kapotte voeten. Daar werd hij een tijdje op een boerderij gehuisvest om weer 'bij de mensen' te komen. Jenny, haar broers en haar moeder hadden de oorlog overleefd.

Hoe pak je dan daarna het leven weer op? Eigenlijk vooral door te blijven werken. Er was genoeg te doen na vijf jaar oorlog. Doen, dat was het devies en tijdens dat doen helen door de jaren heen langzaam de wonden, maar nooit helemaal. Haar omgeving vond het eigenlijk maar 'gewoontjes' wat ze had gedaan. Terugkijkend kun je zeggen dat het op dat moment ook wel enigszins begrijpelijk was. Iedereen had zijn of haar eigen leed en zorgen. Zo zou het nog jaren duren voordat de jongste zus van Wim, Erna, contact met haar zou opnemen. Het kostte haar kennelijk erg veel moeite en tijd om zaken in het juiste perspectief te zetten en barmhartigheid te tonen. Dat gold ook voor het Joodse meisje en haar moeder, de Van Hasselts, die ondergedoken hadden gezeten in de pastorie. Jaren later kreeg Jenny uiteindelijk een bedankje van haar vanuit het buitenland.

In 1985, veertig jaar later, kreeg Jenny het Verzetshedenkingskruis, met dank aan Prins

Bernhard (zie afbeelding 3). Op 29 augustus 2015, nog eens dertig jaar later, had ze de eer om met een beperkt aantal andere oud-verzetssrijders door de Stichting Samenwerkend Verzet 1940-1945 uitgenodigd te worden voor een bijeenkomst in Doorn (de plaats van de marinierskazerne en trainings- en nazorgcentrum De Basis) in het kader van zeventig jaar vrede. Deze bijeenkomst werd extra bijzonder doordat de lege stoel met arMLEUNINGEN naast haar uiteindelijk werd ingenomen door Koning Willem-Alexander met wie zij een goed gesprek had. Ze vertelde hem over Wim en over zichzelf en natuurlijk over het overlijden van Wim op 5 mei 1945. De koning reageerde met: 'Dan heeft u zeker weinig vreugde beleefd'. Waarop zij antwoordde: 'Nee, alleen maar verdriet'.

De stichting is (of was) een overkoepelende organisatie van alle Nederlandse oud-verzets-

organisaties. Van de oorspronkelijke 9000 leden waren er in 2016 nog maar 116 in leven. Met 21 van hen is er nog een allerlaatste reünie geweest, wederom in Doorn. Voor 4 mei aanstaande is ze uitgenodigd voor de herdenking op de Dam in Amsterdam; wederom een geweldige eer en dat op je 94e. En ze gaat! Het is een eer die zij vooral opdraagt aan Wim.

Ik neem na twee uur afscheid van haar. Ik vraag hoe ik het beste mijn verhaal aan haar op kan sturen zodat ze kan controleren of ik alles goed opgeschreven heb. 'Oh', zegt ze, 'dat ontvang ik graag op mijn iPad. Ik zal u mijn e-mailadres geven'. Een adres dat ze uit haar hoofd weet. Eigenlijk ben ik niet eens verbaasd. Iemand die in de cliëntenraad van het tehuis zit 'omdat er toch iemand moet opkomen voor die oude stakkers die dat zelf niet meer kunnen' heeft natuurlijk een iPad en een e-mailadres.

Ze is bijna 94 en ze heeft geen directe familie meer. Ze gaat naar de herdenking op de Dam ondanks een lijf dat niet meer goed wil, maar ze heeft nog altijd een zeer heldere geest; een heldere geest die ze nog altijd gebruikt ten behoeve van haar medemens. ●

Jenny Hogenhout met haar verzetsherdenkingskruis en de eremedaille verbonden aan de orde van Oranje-Nassau in 2011. Deze laatste kreeg ze voor haar jarenlange werk bij het ministerie van Financiën. Archief Jenny Hogenhout.

NATUUR voor RECREATIE:

De nieuwe bestemming van de polder

Auteur: *Clan Visser 't Hooft*
met medewerking van *Co Grootendorst*

Inleiding

In de twee voorgaande artikelen is de geschiedenis van de Bethunepolder geschetst vanaf de beslissing om de veengronden, oorspronkelijk behorend tot het erfgoed van de Rooms-Katholieke kerk van Utrecht, droog te malen voor agrarisch gebruik (Melk voor Visch) tot aan het besluit de Bethunepolder te betrekken bij het realiseren van een omvangrijk natuurgebied ten noorden van de stad Utrecht, het Noorderpark (Natuur voor Melk). Dit derde artikel beschrijft het moeizame proces van overleg om tot een uitvoerbaar plan voor herinrichting te komen en de uiteindelijke herinrichting van de polder, die na vruchtbaar overleg tussen provincie en bewoners, tot stand kwam in 2015. Het totale proces heeft dus vijftien jaar in beslag genomen...

Kommer en kwel in de polder

Afgezien van de herinrichting van het Noorderpark, waarin de Bethunepolder een voor-aanstaande plaats innam als recreatie- en natuurgebied, kreeg de polder ook nog te maken met een groeiend aantal Europese en landelijke richtlijnen. Telkens dook er weer een nieuwe maatregel op. De bewoners raakten langzaam maar zeker het spoor bijster. Om te beginnen was er de *Europese Kaderrichtlijn Water* die vanaf 2000 van kracht was: aandacht

voor water als ecosysteem voor gezond en schoon water. Vervolgens bleek de Bethunepolder deel uit te maken van de *Ecologische Hoofdstructuur*, een plan om landelijk een samenhangend netwerk van natuurgebieden aan te leggen, opdat flora en fauna niet in de verdrinking zouden komen door de verstedelijking. De Bethunepolder zou daarin een centrale rol spelen als laagveenmoeras. Daarna kwamen de nota *Natura 2000* en de *Vogelrichtlijn* op de proppen waaraan de polder ook moest voldoen ... Kortom, eisen ten aanzien van natuurontwikkeling in de polder stapelden zich almaar op (zie afbeelding 1).

De bewoners voelden zich een speelbal in het strijdperk van diverse beleidsmakers en besloten tot actie over te gaan. Tot op dat moment waren

Een lawine aan rapporten.

er wel voorlichtingsbijeenkomsten geweest, maar een stem in het overleg hadden ze als bewoners niet! Dat was de reden dat in 2004 enkele bewoners het initiatief namen tot de oprichting van de Bewonersvereniging Belangen Bethune (BBB), ingeschreven bij de Kamer van Koophandel om zodoende een rechtspersoon te zijn waarmee rekening gehouden diende te worden. Onmiddellijk werden alle bewoners er lid van. Een bestuur trad aan en dat ging direct aan de slag om van zich te laten horen.

Polderen werkte niet

In 2006 werd het *Ontwerp Watergebiedsplan Zuidelijke Vechtplassen* gepresenteerd, waarvan de Bethunepolder deel uitmaakte. Een voorlichtingsavond was dringend nodig want opnieuw deden hardnekkige geruchten de ronde over het plan om de polder alsnog tot een waterbergingsgebied om te vormen. Wat nu werkelijk de visie was op de toekomst van de polder, was volstrekt onbekend. Zomer 2007 bracht een delegatie van betrokken partijen, waaronder Gedeputeerde Staten, een bezoek aan de polder om toelichting te krijgen op de verschillende plannen. Eén ding was duidelijk: er moest 10% minder water onttrokken worden aan dit gebied om verdroging van de natuurgebieden

om de polder heen te voorkomen. Voor de bewoners zou dit betekenen dat er veel meer water een plek zou moeten krijgen door verhoging van de waterstand. Bovendien zou dan ook de agrarische functie verloren gaan. Het plan zou voor de bewoners wellicht ook natschade aan woonhuizen en het land kunnen opleveren. Het ontwerp bestond uit het aanleggen van drie grote peilvlakken, dat wil zeggen grote waterplassen op drie plaatsen in de polder.

Op een voorlichtingsbijeenkomst georganiseerd door Waternet op 8 april 2008 in Breukelen werd dit plan gepresenteerd. Voor de bewoners was dit plan eenvoudigweg niet aanvaardbaar. Er bestond weliswaar een klankbordgroep waarin de BBB na lang aandringen vertegenwoordigd was, maar hun inbreng werd niet serieus genomen.

Door de aanleg van drie grote watervlakten zou het oorspronkelijke karakter van de polder teniet worden gedaan, zeker als ook de boerenbedrijven zouden moeten verdwijnen. De BBB had inmiddels zelf een alternatief plan ontwikkeld, met daarin het behoud van in ieder geval twee agrarische bedrijven. De grote peilvlakken zouden plaats maken voor een veelvoud van kleinere peilvlakken door middel van het graven van 'petgaten' verspreid over het land. Het polderlandschap zou

Volop aandacht in de pers.

- De bewoners voelden zich
- een speelbal van diverse
- beleidsmakers en besloten
- tot actie over te gaan.

Voor de bewoners was toen het moment aangebroken om in actie te komen! Het zoeken van publiciteit bleek een schot in de roos te zijn (zie afbeelding 2). Een aantal bewoners maakte grote borden met creatieve teksten die bij de invalswegen en op de erven en in tuinen her en der verschenen. Er stonden in totaal ongeveer veertig borden met ludieke teksten als *'Bethunepolder natte kolder!'* en *'De polder zonder boeren is als de Zeedijk zonder h..ren!'*. Krantenartikelen doken op in de landelijke pers en interviews bij de regionale omroep. Het waterschap gaf desondanks nog steeds geen krimp...

zingend en hoopvol gestemd. Bij binnenkomst bleek dat er desondanks niet op de aanwezigheid van de bewonersdelegatie was gerekend. Op de tribune was geen plaats – het bleek een opslagplaats voor overtollig meubilair te zijn –, de geluidsapparatuur bleek defect, inspraak werd geweigerd en het verzoek om het agendapunt dat helemaal aan het eind van de vergadering gepland stond naar voren te halen, werd evenmin gehonoreerd. De bewoners ontruimden echter zelf de tribune, hingen een spandoek op en lieten van zich horen tijdens de bespreking van het betreffende agendapunt; zodanig zelfs dat de voorzitter de vergadering besloot te schorsen. Voorzitter en secretaris van het bestuur wisten uiteindelijk te bemiddelen. De vergadering werd hervat, maar al spoedig bleek dat vaststelling van het besluit onvermijdelijk was. Een illusie armer keerde de bewonersdelegatie rond middernacht huiswaarts.

Aan de slag!

Een stuurgroep werd ingesteld met bestuurlijke verantwoordelijkheid met daarnaast een projectgroep die voorbereidingen zou treffen voor een alternatief inrichtingsplan. De Provincie nam nu wel de leidende rol op zich. Een enerverende tijd

De Bethune op de schop.

brak aan. Het was opeens voor alle partijen een half jaar bijzonder hard werken geblazen! De BBB had het vaste voornemen om ervoor te zorgen dat er in ieder geval twee boeren in de polder hun bedrijf zouden kunnen behouden. Dit was niet alleen om te herinneren aan de oorspronkelijke bestaansgrond van de Bethunepolder, maar ook vanwege de mogelijkheid om de boeren met hun expertise in te schakelen bij het beheer van het toekomstige recreatieve polderlandschap. Het totaal verdwijnen van de agrarische functie, zoals in eerste instantie de bedoeling was, was voor de BBB niet bespreekbaar.

In die periode sloot ook de intussen opgerichte Bewonersvereniging Tienhoven Oud-Maarsseveen (BTOM) zich bij de besprekingen aan. Op 11 mei 2009 hielden de BBB en de BTOM een informatieavond in aanwezigheid van Gedeputeerde Staten om de stand van zaken toe te lichten. Resultaat was dat het Hoogheemraadschap op 4 juni alsnog besloot het voorgenomen besluit terug te trekken na een advies daartoe van Gedeputeerde Staten. Want, zo redeneerden zij: er lagen contouren van een alternatief plan op tafel dat zou kunnen rekenen op een breder draagvlak onder de bewoners. Toch zou het nog twee jaar duren voordat na een reeks van intensieve vergaderingen van werkgroepen en commissies in het voorjaar van 2011 een uitgewerkt plan met toelichting gepresenteerd kon worden. De meerderheid van de bewoners schaarde zich achter het plan. Op het Provinciehuis en aan de vergadertafel van de BBB werd opgelucht ademgehaald! Op

een zonnige dag in maart 2011 volgde een feestelijke bijeenkomst met alle betrokken partijen om het glas te heffen op het slagen van deze uitzonderlijke onderneming. Nu de uitvoering nog!

De Bethune op de schop

Met de bewoners werden intussen 'keukentafelgesprekken' gevoerd om de eventuele gevolgen van de herinrichting voor de diverse woningen in kaart te brengen en afspraken te maken om nat schade te voorkomen. Het betrof met name het indien nodig ophogen van het erf en herstel van mogelijke schade aan de woning. Daar ging veel tijd en energie in zitten, zodat pas in de herfst van 2013 de werkzaamheden voor de herinrichting een aanvang konden nemen (zie afbeelding 3 en 4). De weersomstandigheden zouden in de planning een duchtig woordje meespreken!

De blauwe keet van de aannemer was een blikvanger; die stond op vrijdagochtend speciaal open voor vragen en opmerkingen van bewoners. Er stond een milde winter voor de deur, dus het werk verliep voorspoedig. Petgaten werden gegraven, sloten werden verbreed, bepaalde percelen werden afgegraven en andere juist opgehoogd. Her en der lagen snelwegen van stalen platen voor de af en aan rijdende zwaar beladen vrachtwagens. Toen bleek dat er in één van de bergen opgeslagen grond oeverwaluwn nestelden, werd deze in stand gehouden tot de jongen waren uitgevlogen. Nesten van de broedende grutto en de kievit werden ook ontzien. Na de bouwvak stond het aanleggen van bruggen,

Een werkpad van 3000 rijplaten.

nieuwkomers zoals de kleine en de grote zilverreiger laten zich zien (zie afbeelding 5). De wandel- en fietspaden worden druk gebruikt, de banken die hier en daar zijn geplaatst om van het uitzicht te genieten, staan er duidelijk niet voor niets!

Geraadpleegde bronnen

- *De Bethune op de schop, van plan op papier tot spa in de grond* (2015). In opdracht van de BBB door werkgroep bewoners.

- Archief van het bestuur van de Belangenvereniging Bewoners Bethune. In beheer bij Co Grootendorst.
- Alle afbeeldingen zijn gemaakt door Jack Folkers.

stuw en duikers op het programma. Tijdens de werkzaamheden werden alsnog alternatieven voor opdoemende problemen aangedragen door de bewoners die hun polder natuurlijk van haver tot gort kenden: een damwand in plaats van een kleidijk in de Veenderij, een versteviging van de dijk met schoon puin in plaats van alleen met klei, een vlakke faunagoot in de Middenweg et cetera. Meedenken werd uiteindelijk toch hogelijk gewaardeerd. In juli kwam het ingezaaide gras voorzichtig tevoorschijn en begon de polder zijn nieuw verworven uiterlijk te laten zien. Het einde van de werkzaamheden kwam in zicht. Het opzetten van de waterpeilen moest nog wachten op de afwerking van de afspraken gemaakt tijdens de keukentafelgesprekken. Maar eindelijk was het dan zover.

Op 13 maart 2015 werd de herinrichting afgesloten. Van deze metamorfose van de Bethunepolder werd een mooi boekwerkje samengesteld met foto's van vóór en na de herinrichting, van toen en nu, plus een beschrijving van het hele proces vanaf het besluit van Gedeputeerde Staten om met inspraak van de inwoners in zee te gaan. Inderdaad biedt de polder nu een gevarieerd landschap van waterstroken, brede watergangen, verschillende typen begroeiing, ruig rietland afgewisseld met grasland waarop in de zomer koeien grazen. Alle bewoners hebben droge voeten gehouden dankzij de gemaakte afspraken. Niet alleen is de rust in de polder weergekeerd, ook allerlei soorten water- en weidevogels zijn alweer gesignaleerd, terug van weggeweest. Ook

De kleine zilverreiger op bezoek in de Bethune.

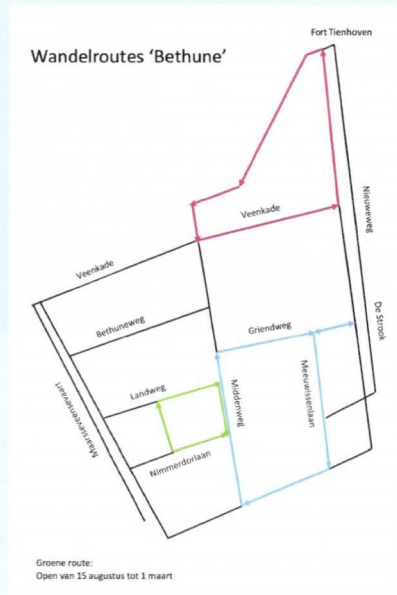
Een uurtje wandelen in de Bethunepolder

Hier staan twee wandelingen beschreven van ongeveer vier kilometer (zie bijgaand kaartje). Eén wandeling in het laagste deel van de polder, de zogenoemde Veenderij – 3.39 m. onder NAP! – en de andere in het hoogste gedeelte, grenzend aan het dorp Tienhoven dat 2.50 meter hoger ligt. Een verrekijker is voor beide wandelingen onmisbaar als u allerlei vogels wilt kunnen spotten.

De eerste wandeling voert langs de Veenderij. Bij het fort Tienhoven is voldoende ruimte om enkele auto's neer te zetten. Steek de weg over en klim rechts van de zitbank het hek over met behulp van de opstap. Het pad loopt langs het waterleidingkanaal, tevens de grens van de Bethunepolder. Aan de rechterzijde van het pad ligt de polder Gansenhoeve. Aan de linkerkant in het land staat het hoge ooievaarsnest dat elk jaar dienst doet als woning voor een nieuw generatie ooievaars.

Aan het einde van het pad linksaf de Machinekade op, waar aan de linkerkant het oude ge-
maal staat dat bepaald de moeite waard is om te bekijken. Het wordt nog steeds ingezet bij weersomstandigheden die om een grotere wateroverslag vragen. Langs de Machinekade staan twee oude bunkers uit de waterlinietijd op hoge poten, één aan de linkerkant en één aan de rechterkant op het punt waar de wandeling linksaf slaat de Veenkade op. Halverwege staan een paar bankjes om op uit te rusten en van het uitzicht op de Veenderij te genieten. Daar zijn vaak zilverreigers te zien. Aan het einde van de Veenkade voert de weg linksaf over het fietspad langs het Tienhovens Kanaal naar het fort. Een tweede rustpunt is de bank ter herinnering aan de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Voor deze wandeling zijn stevige wandelschoenen beslist aan te raden!

De tweede wandeling begint bij de Strook, waar voldoende parkeergelegenheid is. Steek de weg over en loop de Griendweg op. Na een paar honderd meter linksaf het Meeuweselaantje in dat uitloopt op de Laan van Niftarlake in het dorp Tienhoven. Sla rechtsaf om de sfeer van het dorp op te snuiven met aan de linkerkant de oude gereformeerde kerk en de trekaten daarachter. Opnieuw rechtsaf, de derde weg rechts de Middenweg op. Volg deze weg tot aan de Griendweg, waar het pad rechtsaf voert langs één van de twee in de polder overgebleven boerderijen: de biologische veehouderij van Willem van der Linden. Aan het einde van de weg ligt de Strook aan de overkant. Een boeiende uitbreiding van deze wandelroute (van anderhalve kilometer), kan alleen gemaakt worden buiten het broedseizoen van half augustus tot 1 maart het daaropvolgende jaar. Volg de beschreven wandeling, maar ga halverwege de Middenweg links af de Nimmerdorlaan op en volg de aangegeven borden. Het pad gaat rechtsaf in de richting van de Landweg. Deze komt uit op de Middenweg en vervolgens wijst de weg zich vanzelf via de beschreven wandelroute naar de Strook. ●

Herinneringen aan...

Onze jeugd in slagerij Kroes

.....
Auteur: Piet Gentenaar

'Met de kerst zag ik mijn vader alleen maar slapend'. Dit zegt Adam Kroes als hij vertelt hoe druk het soms kon zijn in de slagerij van zijn vader Philip Kroes aan de Raadhuisstraat. Zijn zus Til en hij halen herinneringen op aan hun jeugd in het slagersbedrijf van hun opa en vader. De fotoalbums liggen op tafel en allerlei andere documenten uit die tijd, zelfs een kasboek, worden tevoorschijn getrokken. Opa Adam Kroes begon aan de Emmaweg 50 met zijn rund- en varkensslachterij (zie afbeelding 1). In november 1935 verhuisde de slagerij naar de Raadhuisstraat. Zijn zoon Philippus werkte mee in de zaak en zou die later overnemen en verder uitbouwen; modelslagerij Flip Kroes.

Adam jr. noemt als een van zijn vroegste herinneringen de grootse festiviteiten rond de opheffing van de naoorlogse vleesdistributie in november 1949. Hij mocht als peuter met zijn blonde krullenbol meelopen met opa en papa in de optocht met echte en ook houten koeien en varkens en weet nog dat hij wel bang was voor die grote beesten. Werd toen al duidelijk dat kleine Adam niet in de voetsporen van zijn vader zou treden (zie afbeelding 2 op pag. 70)?

Het was een avontuurlijke en ook gezellige jeugd voor de kinderen Kroes. Er was veel ruimte om buiten te spelen in de buurt; ze logeerden in schoolvakanties bij familie en zongen in Bethel; de burens op de hoek van de Termeerweg, ook mee in het koortje van meneer Zijlstra. Natuurlijk moesten de kinderen, Adam, Tilly en Anneke, meehelpen in de winkel en in de slachterij; het was niet voor niets een 'familiebedrijf'. Adam deed, toen hij er de leeftijd voor had, elke week op de fiets een

vast rondje door en om Maarssen om bestellingen weg te brengen. Tilly hielp in de winkel. Moeder was er altijd voor hen. Zij was helaas reumatisch en kon dus niet alles. Gelukkig was er een hulp in de huishouding om haar te ondersteunen. In en rond de slagerij was natuurlijk van alles te beleven. Op maandag werd er geslacht; overwegend runderen en varkens. Til herinnert zich dat er bij voorkeur geen schapen werden geslacht, want, zegt zij, die 'huilden' als het einde nabij was. Ook vond Kroes paarden 'te edel' om te slachten. Hij at later echter wel graag een paardenhaasje. Ooit ontsnapte er een varken uit het hok achter de winkel, vertelt Til. Het beest zette het op een lopen

De rund- en varkensslachterij van Adam Kroes sr. aan de Emmaweg in de twintiger jaren.

Adam als peuter met zijn opa tussen twee koeien bij de festiviteiten rond de beëindiging van de vleesdistributie in 1949.

door het dorp en iedereen zette de achtervolging in. Het varken heeft het uiteindelijk niet gered, maar was wel een paar kilo lichter na deze inspanning. Ook vertelt Til dat de bomen voor de winkel het altijd zo goed deden. Dat kwam door het feit dat deze natuurlijk regelmatig bemest werden door het wachtende vee.

Hoewel bijna alles van het dier nuttig gebruikt werd, had een 'zelfslachtende' slager natuurlijk slachtafval en dat behoorde formeel te worden afgevoerd, deels naar de 'benenklui', maar het gebeurde soms dat de plaatselijke vuilniswagen op zijn ronde dicht voor de deur even stilstond en er snel een en ander in de bak gegoooid werd. De vuilnisman ging dan met een halve metworst naar huis. Ook herinneren zij zich dat papa, soms een beetje gestrest door de drukte, razend kon worden als hij zijn 'worsthoortje' niet snel genoeg kon vinden. Het lag natuurlijk wel in de buurt, maar net ergens anders.

Hygiëne was vanzelfsprekend zeer belangrijk in de slagerij en als iedereen zich (vlak voor sluitingstijd) had ingespannen om alles kraakhelder en netjes te krijgen, kwam er soms nog een klant die van een paar lapjes vlees nog een worst gedraaid wilde hebben of een half onsje rosbief wilde laten snijden. Tja, moet je maar niet schoonmaken voor sluitingstijd... Ook bij Kroes was de klant dus koning!

Vader Kroes wilde zijn bedrijf natuurlijk verder ontwikkelen en specialiseerde zich ook in de catering bij festiviteiten van organisaties en bedrijven in Maarssen en in de regio. Ondanks de drukke winkelnering had vader Kroes, muzikaal als hij was, ook nog tijd om organist in de Gereformeerde Kerk te zijn (soms niet echt uitgeslapen...). Hij was actief lid van de wandelsportvereniging en was ook betrokken bij DES, een ontspanningsvereniging in Maarssen die van alles aan variëte, muziek en sketches organiseerde in De Harmonie.

Adam en Til vertellen ook dat hun vader in de oorlog in de Haarlemmermeer, in de buurt van Aalsmeer, ondergedoken zat en daar zijn vrouw, hun moeder, ontmoette.

Bij gebrek aan opvolging, Adam en zijn zussen hadden andere aspiraties, beëindigde Kroes het bedrijf eind april 1972 en verkocht het aan zijn vleesgrossier Kirpestein. Dit was het einde van zo'n vijftig jaar slagerij Kroes in Maarssen. Het pand aan de Raadhuisstraat, met nog steeds de oude pui, wordt nu gebruikt door Koetsveld Assurantiën. Tilly en Adam kijken met veel plezier en natuurlijk ook met enige weemoed terug op hun jeugd in de slagerij en we praten nog even na over hoeveel winkels en winkeltjes er toen waren in hun buurt en ook in het dorp Maarssen. Andere tijden waren het. Gelukkig hebben we de foto's en onze goede herinneringen nog... ●

Vastlegging gemeentegrenzen

1812 en 1818

.....
Auteur: Kees Floor

Eerder dan elders in de provincie Utrecht werden de gemeentegrenzen van Maarssen en Zuilen officieel opgemeten en vastgelegd. Dat was in de Franse tijd. Toen de Fransen eind 1813 ons land hadden verlaten, moest alles opnieuw.

Onder Frans bestuur werd er in Nederland een begin gemaakt met de officiële opmeting en vaststelling van de gemeentegrenzen. Vlak voor de werkzaamheden daartoe begonnen, had er per begin 1812 nog een grootschalige gemeentelijke herindeling plaatsgevonden, waarbij het aantal gemeenten in de huidige provincie Utrecht ongeveer werd gehalveerd. Zo kwamen bijvoorbeeld Nieuw-Maarsseveen, Oud-Maarsseveen en Breukelerveen bij Tienhoven, ging Maarssenbroek naar Maarssen, kwam Achttienhoven bij Westbroek en ging Haarzuilens deel uitmaken van Vleuten.¹⁾ In de jaren na het herstel van de onafhankelijkheid eind 1813 werd de op Franse leest geschoeide gemeentelijke indeling grotendeels ongedaan gemaakt. Wel bleef men gebruik maken van de Franse voorschriften voor de opmeting en vaststelling van de gemeentegrenzen. Het proces van het bepalen van die grenzen ging dan ook min of meer ongewijzigd door of werd na een korte onderbreking weer opgepakt.

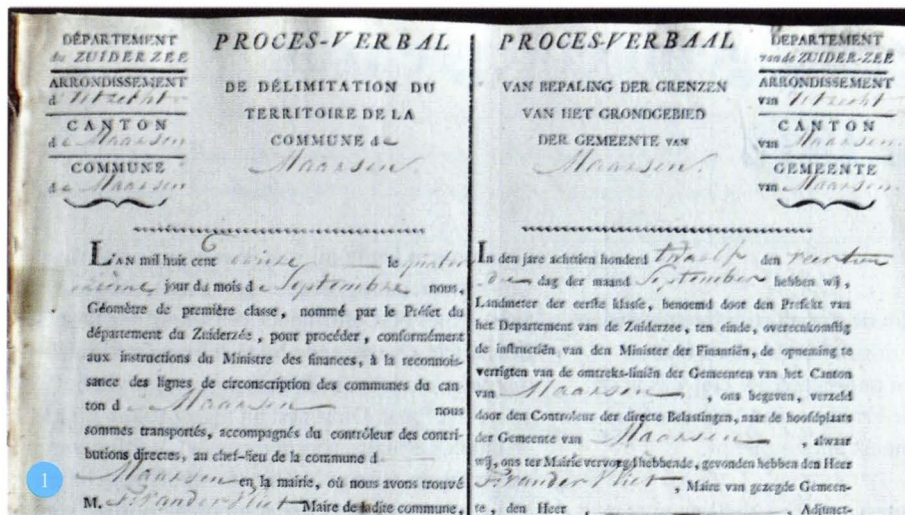
Bezoek van de landmeter

De grenzen van vrijwel alle Utrechtse gemeenten werden enige tijd na het vertrek van de Fransen vastgesteld in de periode 1818-1832.²⁾ In het kanton Maarssen was men echter al in 1812, onder Frans bestuur, aan het werk gegaan.³⁾ In dat jaar kwam namelijk de heer B. van Duijn, *'landmeter der eerste klasse, benoemd door de Prefekt van het Departement van de Zuiderzee'*, naar Zuilen, één van de gemeenten binnen het kanton Maarssen, om de 'omtrekswijzen' ervan op te meten. Zijn

bevindingen legde hij vast in een proces-verbaal van grensbepaling, gedateerd 11 september 1812. Samen met N.L. Burman, Controleur der Directe Belastingen, vervoegde hij zich bij de mairie (gemeentehuis) van Zuilen, zo lezen we in het proces-verbaal. Daar had hij afgesproken met M.J. Wouters, de maire (burgemeester). Verder waren aanwezig de adjunct-maire en enkele zogeheten aanwijzers, inwoners die goed op de hoogte waren van de situatie ter plaatse. Ook de maires, adjuncten en aanwijzers van de buurgemeenten waren op komen dagen *'ten einde in derzelver wederzijdsch bijzijn, de grensscheiding op te nemen van het grondgebied van Zuilen'*.

Gemeente Zuilen

Een landmeter-delimitateur, zoals Van Duijn en zijn collega's van het kadaster voluit werden aangeduid, begon de beschrijving van zijn werkzaamheden, conform de daarvoor geldende regels, doorgaans op het noordelijkste of meest noordwestelijke punt van het op te meten gebied op een plek waar drie gemeenten samenkwamen. In ons geval betreft het de toenmalige gemeenten Tienhoven, Zuilen en Maarssen. Vanuit dit beginpunt volgde het gezelschap de gemeentegrens met de wijzers van de klok mee; het grondgebied van de op te meten gemeente bleef dus steeds aan de rechterhand. Het driegrenzenpunt lag in de Zogwetering (langs de huidige Tuinbouwweg). De wetering werd gevolgd tot aan de Westbroeksevaart (Nedereindsevaart) bij de Westbroekse watermolen. Op dat punt had men de grens met Westbroek bereikt en ging men over de grens met die gemeente verder langs de Groenendijk (Groeneweg). Op deze manier werd de hele rondgang langs de Zuilense gemeentegrenzen beschreven. Elk van de vier aangrenzende gemeenten (zie afbeelding 6) kreeg een eigen artikel in het proces-verbaal dat ter goedkeuring werd ondertekend door de betrokken maires en aanwijzers.

Kop van het proces-verbaal van grensbepaling van Maarssen van 14 september 1812.
Bron: Het Utrechts Archief.

Ter verduidelijking werden aan het proces-verbaal situatieschetsen toegevoegd, de zogeheten '*figuratieve schetsen der grensscheiding*'; de afbeeldingen 2-5 geven voorbeelden van enkele tekeningen of gedeelten daaruit. Meestal werden de grenzen per buurgemeente in een afzonderlijke tekening weergegeven. Omdat Nederland in 1812 deel uitmaakte van het Franse Keizerrijk, werd het proces-verbaal zowel in het Frans als in het Nederlands opgesteld (zie afbeelding 1). De teksten in de bijbehorende schetsen waren alle in het Frans (zie afbeelding 2 en 3).

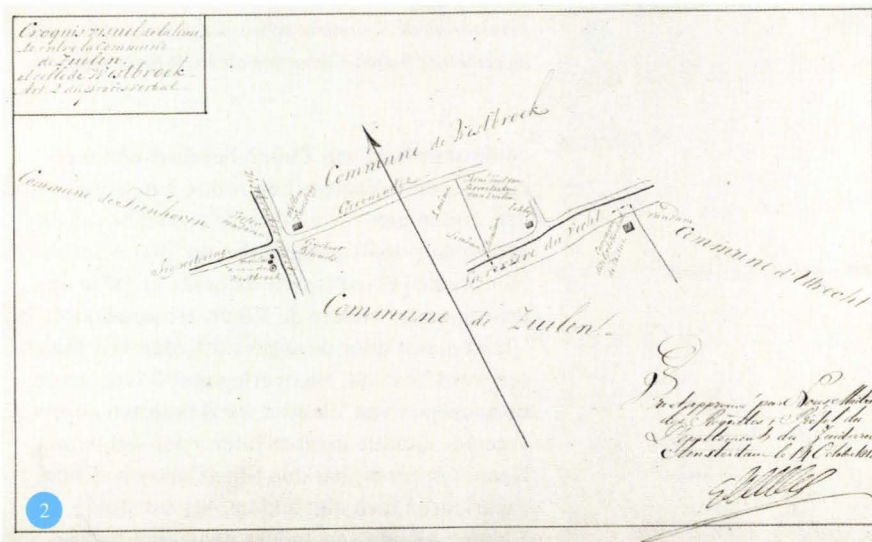
Gebiedsruil

Bij het opstellen van een proces-verbaal van grensbepaling hadden de betrokkenen de mogelijkheid om bijlagen toe te voegen. Daarin konden de landmeters of de maires bijvoorbeeld vreemde of onlogische situaties signaleren en voorstellen doen ter verbetering. In Zuilen werd in 1812 van die mogelijkheid gebruik gemaakt. Wat was namelijk het geval? Buurgemeente Westbroek bevond zich vrijwel geheel op de rechteroever van de Vecht, op één uitzondering na: bij de buitenplaats Groenendaal op de linkeroever van de Vecht was de grens tussen de beide gemeenten volgens de bijlage bij het proces-verbaal '*eenigszints irregulier en duister*'. Een stuk ter grootte van vijf morgen, gelegen aan de linkeroever van de Vecht viel onder Westbroek. Het voorstel van de landmeter en de maires van Zuilen en West-

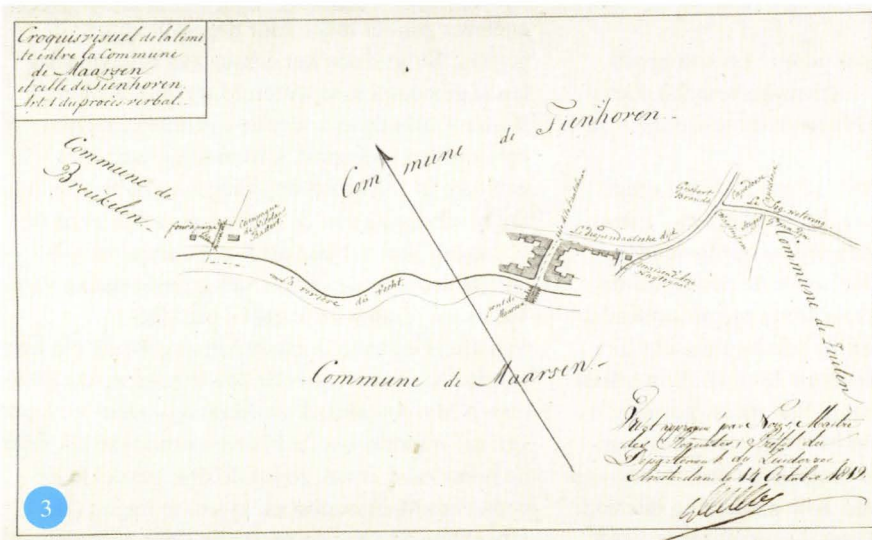
broek was om dit gebied bij Zuilen te trekken. Als compensatie zou dan een even groot stuk land bij het huis De Klop overgaan naar Westbroek. Bij de beschrijving van de gemeentegrenzen in het proces-verbaal van grensbepaling en in de bijbehorende figuratieve schetsen ging men er al van uit dat de voorstellen zouden worden uitgevoerd (zie afbeelding 2).

Gemeente Maarssen

Drie dagen na het bezoek aan Zuilen was het koppel Van Duijn & Burman in Maarssen, zo lezen we in het proces-verbaal van grensbepaling van die gemeente. Ze werden opgewacht door maire T. van der Vliet en verscheidene aanwijzers. Volgens dezelfde procedure als toegepast bij Zuilen legden ze de gemeentegrenzen vast. Ditmaal waren er vijf buurgemeenten bij betrokken (zie afbeelding 6). Het beginpunt van de rondgang lag in de Vecht bij de steenoven van Nicolaas Bastert op de grens van Breukelen en Tienhoven. Het gezelschap volgde de Vecht tot de brug bij de Kaatsbaan (zie afbeelding 3). Daarna over de Diependaalsedijk en een stukje langs de Zogwetering tot aan de grens met Zuilen. Vandaar weer naar de Vecht en via die rivier naar de Proostwetering, die eerst als grens diende met Zuilen en verderop met Utrecht.⁴⁾ Men bereikte vervolgens de Ouwenaar, een '*capitale sloot*' die de grens vormde met Vleuten.

Figuratieve schets der grenscheiding van de toenmalige gemeenten Zuilen (met Oostwaard en Zwesereng) en Westbroek (met Achttienhoven) uit 1812.
Bron: hisgis.nl.

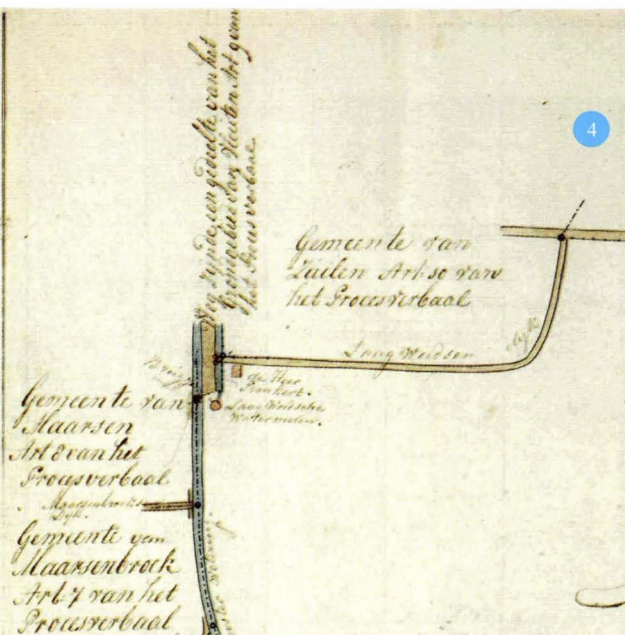
Figuratieve schets der grensscheiding van de toenmalige gemeenten Maarssen en Tienhoven (met onder andere Maarsseveen) uit 1812. Bron: hisgis.nl.

Via de Haarrijn en de Uitweg van Maarssenbroek keerde men terug bij het beginpunt van de rondgang. Alle handtekeningen waren gezet, het proces-verbaal werd gesloten en de gemeentegrenzen lagen vast. Of toch niet?

Terug bij af

Enige tijd na het vertrek van de Fransen werden de werkzaamheden ter bepaling van gemeentegrenzen hervat. Onze regio was in 1818 aan de beurt. De stad Utrecht en zijn zogeheten

buitengerechten (waaronder Lauwerecht en Buiten-Catharijne) in 1820. Door het groten-deels teruggedraaien van de Franse ingrepen in de gemeentelijke indeling was de situatie zo sterk gewijzigd dat er voor Maarssen, Zuilen en andere gemeenten waarvan de grenzen in de Franse tijd waren opgemeten, nieuwe processen-verbaal van grensbepaling moesten komen. Zo was Maarssen Maarssenbroek kwijtgeraakt. Daardoor moest er in plaats van een grens met Vleuten, of eigenlijk met het daarvan per 1 januari

Uitsnede uit de figuratieve schets der grensscheiding van de gemeente Buiten-Catharijne uit 1820. Bron: hisgis.nl.

1818 losgemaakte Haarzuilens, nu een grens met Maarssenbroek beschreven worden. Deze liep midden door de Maarssenbroeksedijk (zie afbeelding 4).

Bovendien ging het in 1818 om andere randgemeenten (zie afbeelding 6). Verder was Zuilen (met Oostwaard en Zwesereng) weliswaar in omvang gelijk gebleven, maar de voorgestelde gebiedsruil met Westbroek was niet doorgegaan of teruggedraaid, zodat de tekst en de schetsen van de gemeentegrenzen uit 1812, zoals in afbeelding 2, niet meer klopten. Van nieuw gevormde gemeenten, waaronder Maarsseveen en Maarssenbroek, moesten de grenzen nu ook worden opgemeten en vastgesteld. Alle aanleiding dus voor nieuwe rondgangen langs de gemeentegrenzen.

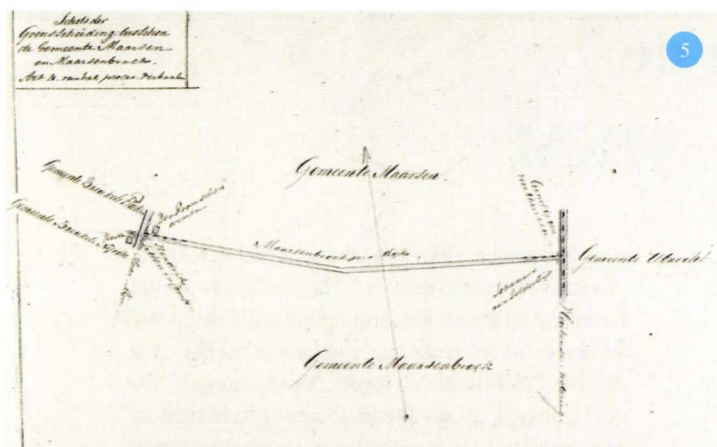
Vleutense 'enclave'

Landmeter-delimiteur Van Duijn was inmiddels opgevolgd door A. Slitz en inspecteur Burman door de heer Calkoen. Volgens de opgemaakte processen-verbaal kwamen zij op zaterdag 18 en maandag 20 april naar Maarssen en Zuilen om hun werk te doen conform de eerder beschreven procedure. Daarbij stuitten ze op een vreemde situatie. Het midden van de Proostwetering was in 1812 namelijk vastgesteld als grens tussen de beide gemeenten. In 1818 bleek echter dat de schout (vanaf 1825 burgemeester) G.H. Stevens

en de aanwijzer van Zuilen het daar niet mee eens waren.⁵⁾ Volgens hen reikte het grondgebied van Zuilen niet verder dan de oostzijde van de Molenvliet, zoals aangegeven op afbeelding 4. Het smalle gebied tussen de beide grenzen met daarop onder andere de Vleutenseweg hoorde bij Vleuten, wat door de afgevaardigden van Maarssen werd beaamd. Na overleg met de schout en de aanwijzer van Vleuten werd besloten deze vreemde situatie maar te laten voor wat ze was. Kennelijk zat dit het duo Slitz/Calkoen of hun superieuren toch niet lekker. Als het stukje Vleuten binnen een andere gemeente had gelegen, was het volgens de geldende regels voor enclaves zonder meer naar die gemeente overgegaan. Nu grensde het echter aan drie verschillende gemeenten, te weten Maarssen, Zuilen en Buiten-Catharijne, zodat de enclave-regel niet kon worden toegepast. Uiteindelijk werd het gebiedje in 1829 toch nog toegewezen aan Zuilen. De beschrijving van de nieuwe grenzen werd in december van dat jaar als bijlage toegevoegd aan de processen-verbaal van grensbepaling van Maarssen, Zuilen en Vleuten uit 1818. Van die gelegenheid maakte men gebruik om nog een tweede grenscorrectie toe te passen. De grens tussen Maarssenbroek en Maarssen werd verlegd van het midden van de Maarssenbroeksedijk naar de noordrand ervan, zodat de dijk geheel in de gemeente Maarssenbroek kwam te liggen (zie afbeelding 5). Ook de tekst van deze wijziging werd als bijlage toegevoegd aan de processen-verbaal van grensbepaling van de beide betrokken gemeenten.

Meer dagen werk

De beschrijvingen van de gemeentegrenzen zijn steeds opgezet volgens een standaard 'format', waarbij in eerste instantie wordt gesuggereerd dat een en ander op één dag heeft plaatsgevonden. In werkelijkheid namen de werkzaamheden echter meer tijd in beslag en werd het proces-verbaal van grensbepaling pas één of enkele dagen later gesloten.

Figuratieve schets der grensscheiding van de gemeenten Maarssen en Maarssenbroek, na de nadere grensbepaling tussen de beide gemeenten in 1829. Bron: hisgis.nl.

onwaarschijnlijker is dat er een zondag tussen zit (Maarssenbroek). Ook de grenzen van Laagnieuwkoop (5 april) en Maartensdijk (26 april) zouden op een zondag zijn vastgesteld. De weergave van de procedure van vastlegging van de gemeentegrenzen zoals in de processen-verbaal van grensbepaling genoteerd en zeker de daarin genoemde data, moeten vermoedelijk dan ook met een flinke korrel zout genomen worden. ●

Tegen een afhandelen van de beschrijving binnen een werkdag pleit onder andere het volgende: In de processen-verbaal van Maarssen, Maarssenbroek en Zuilen wordt de grensscheiding met de gemeente Utrecht beschreven. Op 1 januari 1818 waren de Utrechtse buitengerechten, waaronder Lauwerecht en Buiten-Catharijne, echter zelfstandige gemeenten geworden, elk met een eigen schout (burgemeester). De processen-verbaal uit april 1818 waren vermoedelijk dus al vóór 1 januari van dat jaar voorbereid en wellicht zelfs beklonken.

De data die worden genoemd in de diverse processen-verbaal van grensbepaling zijn ook niet altijd even geloofwaardig. Zo bezochten Slitz en Calkoen vanaf 8 april om de andere dag een andere gemeente. Eerst Tienhoven, daarna Nieuw-Maarsseveen, Maarssenbroek, Achttienhoven, Vleuten, Maarssen, Zuilen en Haarzuilens. De regelmaat is opvallend; nog opvallender en

Noten

1. Perks, W.A.G. (1962). Geschiedenis van de gemeentegrenzen in de provincie Utrecht van 1795 tot 1940. Overdruk uit de *Provinciale Almanak* van 1962. Wij volgen hier de spelling van gemeentenamen zoals gehanteerd door Perks. In de oorspronkelijke processen-verbaal van grensbepaling wordt veelal een andere spelling gehanteerd, bijvoorbeeld Agtienhoven, Breukeleveen, Haarzuilen, Maarsebroek, Maarsen, Maarseveen, Nieuwmaarseveen, Oudmaarseveen en Zuijlen.
2. Het Utrechts Archief, toegang 1294. Inv.nrs. 2689-2694 en 3799-3802.
3. Het Utrechts Archief, toegang 1294. Inv.nr. 2689.
4. De Proostwetering (Vleutense of Prooster wetering) staat vermeld op de officiële topografische kaarten van 1850 tot en met 1969, de Oudenaarskade van 1850 tot en met 1969 en de Haarrijn van 1874 tot heden. Zie: topotijdreis.nl.
5. Het Utrechts Archief, toegang 1294, inv.nr. 3799.

Afbeelding 6: Buurgemeenten van Maarssen en Zuilen in 1812 en 1818

Buurgemeenten van Maarssen		Buurgemeenten van Zuilen	
1812	1818	1812	1818
Tienhoven	Nieuw-Maarsseveen	Tienhoven	Nieuw-Maarsseveen
Zuilen	Zuilen	Westbroek	Westbroek
Utrecht	Lauwerecht (Utrecht)		Achttienhoven
Vleuten	Maarssenbroek	Utrecht	Lauwerecht (Utrecht)
Breukelen	Breukelen St. Pieters		Buiten-Catharijne (Utrecht)
		Maarssen	Maarssen

Nieuwe boeken in de bibliotheek van de HKM

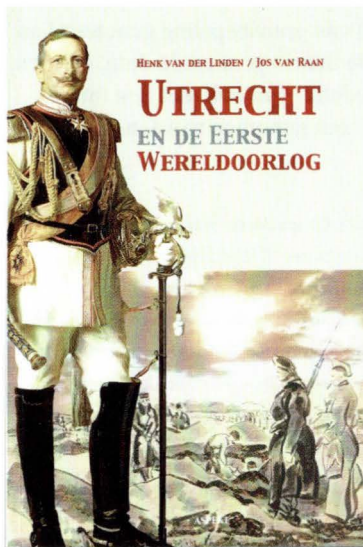
UTRECHT EN DE EERSTE WERELDOORLOG

Eindredactie: Henk van der Linden en

Jos van Raan

Uitgeverij ASPEKT, Soesterberg

ISBN 978-94-6338-149-9

Deze bundel met verhalen en artikelen over de provincie Utrecht ten tijde van de Eerste Wereldoorlog maakt deel uit van een serie. Gelijksortige boeken zijn verschenen met Amsterdam, Zeeland, Brabant, Rotterdam en Gelderland als onderwerp. De publicaties zijn resultaat van het werk van de Stichting Studiecencentrum Eerste Wereldoorlog (SSEW), opgericht in 2001. De samenstellers willen benadrukken dat, ondanks de formele neutraliteit van Nederland, deze 'Groote Oorlog' heel veel invloed had op het leven in ons land. Meer dan dertig auteurs beschrijven belevenissen, gebeurtenissen en onderwerpen uit die tijd in de stad en de provincie Utrecht. Deze teksten zijn eerder verschenen in tijdschriften van bijvoorbeeld historische verenigingen. In deze uitgave zijn dus ook artikelen te vinden van Jan Servaes en Arie de Zwart over Maarssen en van Arie Manten

over Breukelen. Elke auteur wordt met een korte beschrijving geïntroduceerd. Na een helder artikel ter introductie en oriëntatie op het onderwerp WOI, komen achtereenvolgens de volgende thema's aan de orde: 'Mobilisatie en leger', 'Vluchtelingen', 'De oorlog lokaal' en afsluitend 'Gemengde berichten.' Een zestal teksten is gewijd aan de gebeurtenissen rond de langdurige mobilisatie van het Nederlandse leger. Het leven van militairen op de forten van onder andere de Waterlinie en de inkwartiering worden beschreven, maar ook oproerige soldaten en de gebeurtenissen op Basis Soesterberg komen aan de orde. Het (dag)boek over mobilisatieherinneringen van Dr. J.G. Imhof is in zijn geheel opgenomen. Het hoofdstuk over vluchtelingen beschrijft hoe het de Belgische militairen en burgers is vergaan die hun toevlucht zochten in ons land en met name in de provincie Utrecht. Zowel de situatie in de opvangkampen als herinneringen aan kleinschaliger opvang en tewerkstelling worden beschreven. In een staatje lezen we dat Maarssen, met een inwonertal in 1915 van 2.462 inwoners, een aantal van 117 vluchtelingen opving. Er is ook aandacht voor de na de oorlog opgerichte monumenten. Aan de bekendste vluchteling, keizer Wilhelm II van Duitsland, wordt een apart artikel gewijd.

De besluitvorming hoe alles in goede banen te leiden en ook de financiering, kwamen meestal neer op de lokale overheid. Het managen van de Nieuwe Hollandse Waterlinie met watersnood door inundaties, maar ook inkwartiering, opvang vluchtelingen, werkloosheid, openbare orde, voedselvoorziening en andersoortige hulpverlening hadden aandacht nodig. De lokale bestuurders stonden voor een moeilijke en uitdagende taak. De situatie in een aantal gemeenten in de provincie wordt in dit hoofdstuk verhelderend beschreven.

Een tiental artikelen vult het afsluitende hoofdstuk Gemengde Berichten. Het zijn teksten over bijzondere voorwerpen, organisaties zoals de universiteit en het archief, maatschappelijke verenigingen, kunst,

bijzondere plekken en gebouwen die een bepaalde rol vervulden. Al deze artikelen vormen een caleidoscoop aan informatie, veelkleurig en veelvormig. Zij onderschrijven alle het doel van de bundel: aandacht voor de grote invloed die WOI heeft gehad op het leven in Nederland en in het bijzonder dat in de regio Utrecht. ●

Piet Gentenaar

VER WEG DICHTBIJ

Veteranen in Stichtse Vecht

Auteurs: Ineke Vernimmen en Gerda Mensink.

Verhalen en foto's van veteranen met als rode draad: wat hebben de missies met henzelf gedaan, wat heeft het hun gebracht en gekost, en wat kunnen we van hen leren?

Deze opmerking op het titelblad van het in eigen beheer uitgegeven boek is een vlag die de lading volledig dekt. In dit boek vertellen vijftien veteranen hun verhaal: hun 'veteranenpaspoort'. Het betreft uitzendingen van na de Tweede Wereldoorlog naar Nederlands-Indië, Korea, Cambodja, Midden-Oosten, Europa en Afrika. In de inleiding wordt de context van het boek aangegeven en benadrukt hoe belangrijk het is aandacht te blijven geven aan deze groep mensen en het respect te blijven tonen dat zij verdienen. De schrijfsters beschrijven het proces 'Van idee tot boek' en geven ook aan hoe bijzonder het is dat deze veteranen hun verhaal wilden doen.

Elk 'paspoort' begint met een overzicht van de uitzendingen van de betreffende veteraan en zijn of haar huidige situatie. Er wordt ook een toelichting gegeven op de politieke situatie waarin de uitzending plaatsvond.

De verhalen beschrijven met welke verwachtingen de mensen op uitzending gingen en in hoeverre zij goed voorbereid waren op wat komen ging. De werkelijkheid van het uitzendingsgebied bleek daar vaak niet mee te stroken. Zij beschrijven hoe snel je leert en je aanpast aan de vaak levensbedreigende omstandigheden. Onvoorstelbare en soms bizarre situaties passeren de revue. Ze beschrijven hun angst, ontberingen, frustraties en stress en iemand vraagt zich af hoe het mogelijk is dat mensen elkaar dit aandoen? Ook komt aan de orde de gevoelde kame-raadschap, de samenwerking, het avontuur, het snel volwassen worden en het gevoel echt een bijdrage geleverd te hebben.

Natuurlijk is er veel aandacht in de verhalen over hoe zij veranderd waren door hun ervaringen en wat dat veroorzaakte na terugkomst in Nederland. Over de nazorg is zeker geen algemene tevredenheid. Een gemis aan erkenning en waardering wordt vrij algemeen gevoeld. Natuurlijk is er in de laatste decennia een en ander verbeterd en de verhalen van de veteranen rechtvaardigen dit dan ook ten volle. Aan het einde van het boek is een hoofdstuk gewijd aan het belang van de nazorg en de ontwikkeling en organisatie ervan. Citaten uit verhalen van veteranen ondersteunen en rechtvaardigen deze ontwikkeling. Onder de titel 'Steeds opnieuw die beelden' en weer gelardeerd met opmerkingen van veteranen zelf, is in algemene zin beschreven wat PTSS (Post Trauma-tisch Stress Syndroom) is en wat het kan betekenen voor mensen. Ook is er aandacht voor diagnose en behandeling ervan. Het laatste hoofdstuk geeft informatie over het landelijk project 'Veteraan in de klas' en geeft aan hoe belangrijk aandacht voor veteranen kan zijn in de burgerschapsvorming.

Het doel van dit boek het oproepen tot respect en aandacht voor onze veteranen en het inzichtelijk maken van de achtergronden van hun uitzending is zonder twijfel bereikt. Zeker als je je als lezer realiseert dat de verhalen van drie of vier pagina's per veteraan vaak slechts het topje van de ijsberg vormen. ●

Piet Gentenaar

Uit de Oude Schoenendoos Deel 74

.....
Auteur: Hans Sagel

Zestien dia's van Maarssen en omgeving

Recent stuurde de heer G.A. Russer uit Maarssen mij, naar aanleiding van het opruimen van zijn archief, zestien dia's die omstreeks 1983 door hem werden gemaakt in Maarssen en omgeving. Na digitalisering kunnen deze goed als illustratiemateriaal in dit blad of bij lezingen door de HKM worden gebruikt. Hoewel, naar ik aanneem, de keurig ingeramde dia's niet in de spreekwoordelijke schoenendoos maar in een diadoos bewaard zijn, is er zoals helaas gebruikelijk bij dia's wel sprake van veroudering. Afhankelijk van de oorspronkelijk gebruikte film ziet men in de loop der jaren een blauw- of roodzwem in het diabeeld ontstaan. Dat is gelukkig aanmerkelijk minder erg dan de vocht- of schimmelschade die soms ook voorkomt. De dia's van Russer zijn ook wat blauwig, maar desalniettemin na bewerking op de computer nog wel goed bruikbaar. Als voorbeeld hiervan hieronder twee afbeeldingen van zijn dia's.

Op dia 1, duidelijk gemaakt in het vroege voorjaar, zien we aan de Zogwetering op huisnummer 2, de boerderij Het Kleine Gras die jarenlang werd gedreven door de familie Spelt. Het volgende pand (zie dia 2) is wat moeilijker te herkennen en daarom hier aan de lezers de vraag hun gedachten daar eens over te laten gaan. We horen graag van u welk pand dit kan zijn. Mocht u zelf nog over dia's van Maarssen beschikken die u niet meer

gebruikt omdat het bekijken met diaprojector en scherm toch een heel gedoe is, dan kunt deze in plaats van weggooien natuurlijk ook aan de Kring schenken. We komen ze graag bij u ophalen om ze vervolgens een plaatsje te geven in het steeds groter wordende beeldarchief van de HKM.

Hebt u op- of aanmerkingen naar aanleiding van deze rubriek of misschien zelf een voor publicatie geschikte foto, dan wordt u vriendelijk verzocht dit schriftelijk of telefonisch door te geven aan J.H. Sagel, Van Lingelaan 85, 3602 PB Maarssen, tel: 0346-561457, e-mail: J.H.Sagel@kpnplanet.nl ●

het oude regthuys

eetcafé • feestcafé • catering

laan van niftarlake 101 • 3612bp • tienhoven
telefoon 0346 - 28 13 82 • website hetolderegthuys.nl

HAIRFASHION

maarssen

HAIRFASHION MAARSSSEN
PROFESSIONALS
IN HAARVERZORGING

EEN MOMENT
VOOR JE HAAR
EN VOOR JEZELF

PERSOONLIJKE AANDACHT EN DESKUNDIG ADVIES

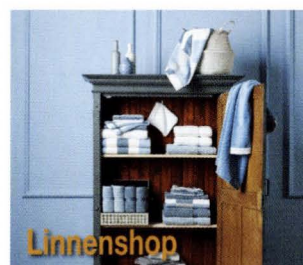
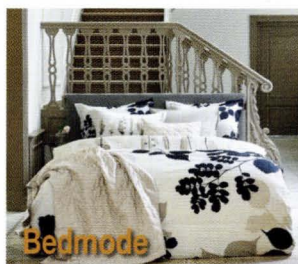
DIRECT EEN AFSpraak MAKEN
TEL. 0346 562032
HAIRFASHIONMAARSSSEN.NL

OF DOWNLOAD
ONZE APP

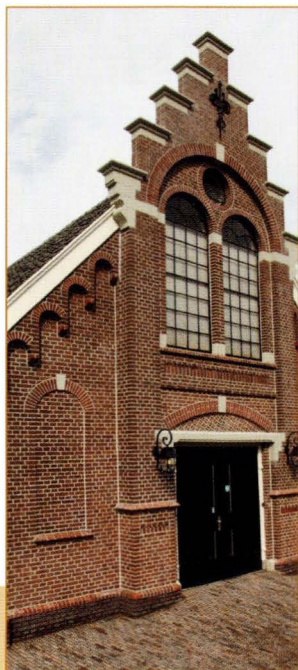
HAIRFASHION MAARSSSEN | KAATSBAAN 3 | MAARSSSEN

de Graaff

slapen/bedmode/lingerie/linnenshop

Kaatsbaan 48
3601 ED Maarssen
0346-562122
www.degraaffmaarssen.nl

Wij lopen met u mee, in alle rust en vol aandacht.

De emoties zijn vaak zo overweldigend, het verdriet zo groot. Juist dan is het fijn als er iemand met u meeloopt, iemand die samen met u de tijd neemt om vorm aan het afscheid te geven. Wij luisteren naar u, helpen u en steunen u als het allemaal even te veel wordt.

Iedere stap die wij zetten, zetten we samen met u, in alle rust en vol aandacht. Zo ontstaat een persoonlijke uitvaart; een afscheid dat op een zachte manier deel gaat uitmaken van uw dierbare herinneringen. Een afscheid waarover u later kunt zeggen dat het goed was, omdat ieder detail zo precies aansluit bij uw wensen.

Op onze website vindt u meer informatie over onze manier van werken. Wilt u liever een persoonlijk gesprek? Bel ons dan voor een afspraak.

Snijders Uitvaartonderneming b.v.
telefoon: 0346 – 580132 (dag en nacht bereikbaar)

UITVAARTONDERNEMING SNIJDERS B.V.

Rouwcentrum en kantoor:
Kerkweg 14, 3603 CM Maarssen,
telefoon: 0346 - 580 272
fax: 0346 - 580 250
info@snijdersuitvaart.nl

Lid van REQUIEM UITVAARTZORG

Ritter
MAKELAARDIJ

aankoop • taxaties
verkoop • hypotheek
verhuur • nieuwbouw

Sterk door Service!

Nassaustraart 14
3601 BG Maarssen
0346 - 58 50 30

ritter@era.nl
www.eraritter.nl
 [erarittermakelaardij](https://www.facebook.com/erarittermakelaardij)
 @ERA_Ritter

